

rAntGroen

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE
WILRIJK 1
8/5124

natuurpunt
Zuidrand Antwerpen

www.zuidrand.be

AFZENDER en VU:
Guido Callaerts
Frans De Cortlaan 42
2610 Wilrijk
Afgiftekantoor Wilrijk 1

BVNF (Bond voor Verantwoorde Natuurfotografie) stelt opnieuw het meest recente werk van zijn leden ten toon in Brasschaat. Deze amateur natuurfotografen moeten in niets onderdoen voor de professionals. De 120 tentoongestelde foto's zijn dan ook stuk voor stuk weer prachtige natuurbeelden van bij ons en van over de hele wereld. De 120 beelden worden ook weergegeven in het boek "Natuurlijk IV" dat voor slechts € 15 per stuk te koop wordt aangeboden (een schitterend idee als geschenk!) We kunnen deze tentoonstelling warm aanbevelen; je zult je de trip naar Brasschaat niet beklagen!

Voor meer info en verkoop van het boek kun je terecht bij Rudy Vansevenant (0475/49 03 68)

BVNF
Bond Verantwoorde NatuurFotografie

Stelt zijn
NIEUWE TENTOONSTELLING
en bijbehorend boek
'Natuurlijk IV'
voor

Gratis te bezichtigen
op 21 en 22 januari 2017
van 10u tot 17u
(met mogelijkheid tot aankoop boek)

in het CC Theater Hemelhoeve
Gemeentepark 8 te 2930 Brasschaat

foto © Els Roos

Bestuursleden en coördinatoren

Hugo Waeterschoot, voorzitter
 en coörd. Beleidswerkgroep
 03/455 22 12 - 0477/33 23 30
 hugo.waeterschoot@scarlet.be

Erlend Hansen, secretaris
 03/457 46 99- erlend.hansen@skynet.be

Guido Callaerts, penningmeester, coörd.
 ledenadministratie en behaagactie
 Frans De Cortlaan 42, 2610 Wilrijk
 0468/12 33 36-callaertsguido@telenet.be

Rudi Leemans,
 conservator Groen Neerland
 03/828 43 16-rudolf.leemans@telenet.be

Tuur Wuyts, contactpunt Fort 7
 contact.fort7@zuidrand.be
 03/449 99 11- 0474/55 25 75
 arthurwuyts@telenet.be

Bob Gabriëls, webmaster
 bob.gabriëls@telenet.be

Lucy de Nave, bestuurslid
 03/237 99 52-lucy.denave@antwerpen.be

Nicole Boussemaere, bestuurslid
 013/30 85 47
 nicole.boussemaere@gmail.com

Maggy Troffaes, bestuurslid
 03/827 83 60-maggy.troffaes@skynet.be

Floris Van Volsem, bestuurslid
 03/455 23 05 -mariannejmm@gmail.com

Els Wynants, bestuurslid
 0497/42 74 29-wynantsels@gmail.com

Stany Marichal, bestuurslid
 0478/56 45 84
 stanislav.marichal@telenet.be

Redactie rAntGroen

rAntGroenverantwoordelijke:
 Guido Van Boeckel
 03/455 01 27-redactie@zuidrand.be

Verslagen te zenden naar:
 Tuur Wuyts
 Mestdaghplein 15/4, 2610 Wilrijk
 03/449 99 11-arthurwuyts@telenet.be

Zuidrand.waarnemingen.be:
 Gilbert Van Ael
 03/827 05 10-gilbert.van.ael@telenet.be
 Veerle De Saedeleer,
 vee_saddler@yahoo.co.uk

Verdeling: Guido Callaerts
 contactgegevens: zie bestuursleden

Contact voor geleide wandelingen
 in Fort 7:
 Natuur: Tuur Wuyts
 03/449 99 11-arthurwuyts@telenet.be
 Monument: Philippe Vanhove
 03/825 02 43-philippevanhove@telenet.be

in Groen Neerland:
 Rudi Leemans - 03/828 43 16
 Groen.Neerland@zuidrand.be

We winteren uit ... maar kijken eerlijk gezegd vol verwachting uit naar de lente van 2017

Allereerst vanwege het voltallige bestuur onze allerbeste wensen voor 2017. We hopen daarbij stiekem op nog een beetje winter natuurlijk, meer aandacht voor natuur en vooral een erkenning dat natuur en landschap daadwerkelijk bijdragen aan een gezondere omgeving en een beter welzijn. Maar ja eerst moeten we die winter nog door en de verwachtingen zijn hooggespannen. Vorig jaar hebben we onder leiding van het Landschapspark Zuidrand en met steun van de gemeente Hove en het Kempisch Landschap een dossier ingediend bij de minister rond het strategisch project Grote Boshoek. Het betreft het Uilenbos (te Hove) en het landschappelijk aantrekkelijk deel ten zuiden

ervan dat je mogelijk mee hebt bewonderd op 16 oktober tijdens de dag van de Trage weg. Wanneer je dit leest zou de beslissing voor steun moeten gevallen zijn (na 18 maanden!) .... We duimen dus best allemaal. Het zou wel fantastisch zijn natuurlijk wanneer dit project erkend wordt en er ook steun is van de regionale overheid voor de aankoop zodat natuur, landbouw en landschap hier hand in hand kunnen bouwen aan het behoud. De rol van het landschapspark als coördinator en de steun vanwege de gemeente Hove zijn hierbij bijkomende waardevolle troeven. Hopelijk kunnen we op de LAV van 18 februari (zie verder in dit nummer) je dit goede nieuws bevestigen. Verder startte de inrichting van het nieuwe groene recreatiegebied Frijthout te Hove (zie vorig rAntGroen nummer) wat een extra 15ha open ruimte toegankelijk maakt. 2017 zou dus een topjaar kunnen worden voor Hove. Maar er is ook goed nieuws uit Edegem... het eerste werkjaar rond de nieuwe gebieden was erg succesvol. We konden rekenen op heel wat werkracht voor het onderhoud van o.a. de amfibieënpool en het hogerhagenbosje. Dit eerste jaar kon ook bezegeld worden op 9 oktober met een inhuldiging van een stukje nieuw wandelpad richting kasteel Arendsnest. En ook Wilrijk timmert verder want Groen Neerland wordt dra bewandelbaar op het pad en de provinciale waterdienst heeft aangegeven dat ze geïnteresseerd blijven in een klein perceeltje ten noorden van het Geitepad naast de plassen waar nu de Kamsalamander voorkomt. Aangezien waterberging het doel is biedt dit dus waarschijnlijk wel een uitgelezen kans aan deze europees beschermde soort. Onze rots in de branding blijft natuurlijk Fort 7. De beheerploeg weet hier van geen ophouden met als resultaat een gestage toename van de biodiversiteit. Bovendien is er een groeiende interesse om dit in evenwicht met het behoud van het monument te doen. Natuur en monument kunnen vast en zeker elkaar versterken.

Omslagfoto: Rotganzen © Rudy Vansevenant
 Foto's p.2: boven: Ralreiger © Guy Borremans, winnaar fotowedstrijd ARDEA

Alle betalingen voor onze afdeling dienen te gebeuren op volgende rekening:
BE02 9799 7675 4740 BIC: ARSPBE22 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen.
 Op uw betalingen steeds reden van betaling, uw naam en e-mail adres of telefoonnummer vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening **BE56 2930 2120 7588 BIC: GEBABEBB** van Natuurpunt vzw, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds 3722, Zuidrand Antwerpen".

Eén van onze leden heeft ook zijn eindwerk gemaakt rond de meidoorns die zo typisch zijn voor het fort...gegevens en bevindingen waar we graag op bouwen. Natuurbeheer is een belangrijke pilaar geworden van onze werking maar ook op natuurstudie blijven we paraat staan. De maandagse planteninventarisaties in de zomermaanden, de broedvogelinventarisaties in onze gebieden door Ardea (vogelwerkgroep), de vele Uilennestkasten die dit jaar geproduceerd en opgehangen werden en vele andere initiatieven zorgen er voor dat gemeenten en verenigingen zoals Natuurpunt gepaste maatregelen kunnen nemen om deze natuurwaarden te behouden. 2017 tekent zich dus op het eerste zicht goed af. Al zijn er belangrijke uitdagingen zoals het verzekeren van de beheerploegen voor al deze gebieden (een warme oproep!) eventueel een plan-B uit te werken voor het Uilenbos wanneer Minister Schauvliege niet zou meegaan in het strategisch project, de bescherming van de resterende boerenzwaluwenpopulaties in de Boshoeck, ...en een laatste nieuwtje... de noodzaak om de milieu- en natuurambtenaar van Edegem te vervangen, een erg spijtige zaak waar we voorlopig nog niet het fijne van weten want Johan heeft natuur te Edegem echt 2 versnellingen hoger geschakeld wat echt wel noodzakelijk was en waarvoor we hem blijvend danken. Tot slot vraag ik even jullie aandacht voor de vrijwilligers die onze afdeling zo levendig houden. Je kan er niet om heen... het is een erg actieve afdeling die kan bouwen op de gemotiveerde inzet van vele vrijwilligers in totaal bijna honderd denk ik als ik alles optel over het jaar: de bestuursleden, de beheerders, de vele natuur- en historische gidsen, de mensen die op de achtergrond heel wat werk verrichten (denk maar aan onze communicatiemiddelen (rAntGroen, Website en Facebook), de inventariseerders... teveel om op te noemen. Jullie willen we vandaag speciaal in de bloemetjes zetten. Wil je trouwens meer te weten komen over de toekomst van de natuur in onze afdeling, de nieuwe projecten of gewoon even kennismaken, kom dan zeker naar ons jaarlijks "rendez-vous" op 18 februari. Opgepast deze avond gaat ditmaal door op een nieuwe plaats in de erg aantrekkelijke zaal van de Ark (Groenstraat grens Hove – Mortsel), een erg makkelijk te bereiken plaats, ook met het openbaar vervoer.

Het allerbeste voor 2017"

Hugo Waeterschoot, voorzitter

Maandag 2 januari - 14.15 u.

Nieuwjaarswandeling op Fort 7 + boekenverkoop

Het kersverse jaar inzetten met een flinke wandeling op ons reservaat is dat geen prima idee voor een Natuurpunter? Het is een uitstekende gelegenheid om met andere leden nieuwjaarswensen uit te wisselen, bij te praten en plannen te maken voor het nieuwe jaar! Na de wandeling is er in de IJsvogel gelegenheid om 2e handsboeken in te kijken en voor een prikje ook aan te kopen. Natuurlijk zorgen onze medewerkers er ook voor dat U iets warmes of fris kunt drinken.

Afspraak: om 14.15 u. aan de ingang van fort 7, Legerstraat nr 40 te Wilrijk (schuin over nr. 75).

Mee te brengen: aangepaste kleding en schoeisel, ook een verrekijker kan nuttig zijn.

Gids: Lucy de Nave - 03/237 99 52

Zondag 8 januari - 8.30 u.

Nieuwjaar-vogelexcursie ... of Jenevertocht

Vogelwerkgroep ARDEA nodigt je uit op de eerste vogeltocht van het jaar. Traditioneel voert deze uitstap ons naar Tholen en de Oesterdam maar een ommetje langs Yerzeke moer behoort ook tot de mogelijkheden.

Zoals gebruikelijk toasten we nu ook weer op een nieuw en boeiend natuur(punt)jaar. Wie er vorige keren bij was weet dat de jenevertochten meestal mooie waarnemingen opleveren. Vorig jaar konden we o.a. Strandleeuwerik, Sneeuwgorst (foto), Havik, Kleine strandloper, Slechtvalk, Blauwe kiekendief, Grote zilverreiger en Goudplevier waarnemen.

Mochten we dit jaar nog eens een echte ouderwetse vriesdag meemaken dan zullen ongetwijfeld weer heel wat wintergasten van de partij zijn: ganzen, eenden, roofvogels.

We nemen alleszins de nodige tijd om rustig rond te speuren naar al wat in de kijker of telescoop komt.

's Middags zorgen we ook nu weer voor een gezellig cafeetje waar we naast een drankje ook een kom warme soep kunnen krijgen. Zorg dat je erbij bent.... Graag tot dan!

Afspraak: om 8.30 u. op de parking aan 't Spant, onder viaduct, Boomsesteenweg 335 Wilrijk. Einde ter plaatse rond 17.00 u.

Mee te brengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, foto-toestel, stevig schoeisel en bij regenweer laarzen.

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

Leiding: Marc Hofman 03/448 30 68 - 0494/56 01 07

Luc Van Schoor

Iedereen is welkom op alle wandelingen. Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.
De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.

- kostendelend vervoer aan 5 eurocent/km
wordt op de afspraakplaats georganiseerd
ARDEA activiteiten aan 7 eurocent/km

- kindvriendelijke tocht

- inschrijven/aanmelden noodzakelijk

- in samenwerking met vogelwerkgroep Ardea

1 = slentertocht
2 = kleine makkelijke afstand
3 = stevige maar niet moeilijke wandeling
4 = stevige en moeilijke wandeling

1 = algemene tocht
2 = natuurthematocht
3 = specialisatie voor iedereen
4 = determinatietocht

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Inschrijving voor de autobustochten: de prijs is 18 of 20 euro afhankelijk van de afstand. Studenten betalen 15 of 18 euro. Alle gezinsleden tot en met 12 jaar gaan gratis mee indien vergezeld van ouders.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, moet zo vlug mogelijk de leiding verwittigen zodat mensen die op de wachtlijst staan, kunnen meegaan.

Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens.

Annulatie bij autobustochten: leden die door ernstige redenen niet kunnen deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf de leiding verwittigen, hebben recht op een tegoedbon voor een volgende bustocht.

Annulatie bij weekends en reizen: om tijdig vervanging te vinden vragen we u om afzegging zo spoedig mogelijk te melden. Teneinde de kosten te recupereren vragen we steeds 10 % van de totale prijs bij afzegging. Bij afzegging binnen de maand voor de reis dient er minimum 25 % van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25 %.

Zaterdag 14 januari - 14.00 u. Monumentenwandeling op Fort 7

Tijdens de wintertochten verkennen we de buitenwerken.
Fort 7 is een permanente artillerie-batterij met de zwaarste belegeringsbatterijen in open lucht. De kanonnen stonden m.a.w. buiten, als het ware op het dak van het fort. Om een open schootsveld te bekomen dienden alle bomen en struiken rond het fort gekapt te worden.

Met het opgeven van het fort als vestingwerk (in 1924) heeft men de natuur zijn gang laten gaan.

In de winter kunnen we gebruik maken van de ontbladerde bomen om de oorspronkelijke structuur van de wallen te aanschouwen, alsook de aanpassingen door de latere troepen, zowel Belgen als Duitsers.

Afspraak: om 14.00 u. aan de ingang van Fort 7. Einde omstreeks 16.00 u. Huisdieren zijn niet toegelaten.

Mee te nemen: zaklamp, warme kledij die tegen een stootje kan en stevig schoeisel.

Leiding: Philippe Vanhove

Gidsen: historische gidsenploeg

Zondag 15 januari - 14.00 u. Wandeling Hobokense Polder.

De Hobokense Polderwandeling is verkozen tot wandeling van het jaar en daarom gaan we weer eens met veel plezier op bezoek bij onze burens.

Dit waardevolle natuurgebied ligt tussen de Schelde, de woonkern van Hoboken en de industrie van Petroleum-Zuid.

Het is met zijn 170 hectaren het grootste stuk natuur van de stad Antwerpen en bestaat uit een gevarieerd landschap van grasland, moeras en bos. Er groeien meer dan 500 hogere planten en maar liefst 360 verschillende paddenstoelsoorten.

De aanwezigheid van veel plassen en sloten zorgt voor een waterrijk gebied met talrijke vogels. We hebben het geluk dat Gilbert, die het gebied zeer goed kent, bereid is voor ons te gidsen. Blijf dus deze dag niet in je luie zetel zitten maar trek samen met ons naar de Hobokense Polder en haal een frisse neus!

Afspraak: we vertrekken stipt om 14.00 u. op de parking van het station aan de Berkenrodelei. Het einde is voorzien rond 16.30 u.

Mee te brengen: verrekijker, loepje, fototoestel en waterdicht schoeisel.

Gids: Gilbert Van Ael

Leiding: Lucy de Nave - 03/237 99 52- 0485/71 73 48
(GSM nummer is enkel op de dag zelf bereikbaar)

Zaterdag 14 of zondag 15 januari INBO-WATERVOGELTELLINGEN

In onze regio wordt deze winter weer mid-maandelijks het aantal pleisterende watervogels geteld in de oude forten, in de Hobokense Polder en langs de Scheldeoevers, en ook op de waterplassen van Waterlink (Aquafin) en Kielse Vest op 't Kiel en op het Schoonselhof te Wilrijk. Dit levert niet meteen spectaculaire waarnemingen van zeldzame vogelsoorten op, maar het geeft toch inzichten in de wijzigende situatie van bijvoorbeeld vogelsoorten als Kuifeend, Wintertaling en Meerkoet. Doch, bij voldoende koud weer durven soorten als Pijlstaart en Grote zaagbek deze wateren wel eens op te zoeken. Elke natuurliefhebber is erg welkom om eens mee te gaan tellen met de 'vaste tellers' die dit al jaren doen. Zo'n telling duurt 1 à 2 uur, afhankelijk van het gebied.

De tellingen gebeuren bij voorkeur met goede weercondities op zaterdag, wat de precieze planning op voorhand bemoeilijkt. Bij slecht weer wordt de telling naar zondag verschoven. Geïnteresseerden nemen daarom best zelf vooraf contact op met één van de vaste tellers, per mail of telefonisch.

De telgebieden en de tellers zijn:

Hobokense Polder:

andre.van.langenhove@telenet.be - 0486/82 68 22

Waterlink Aquafin:

peter.bastiaensen@gmail.com

Fort VII, Fort VIII en Schoonselhof:

peggy.beers@telenet.be - 0485/52 81 25

Forten V en VI:

marc.hofman3@telenet.be - 0494/56 01 07

Park Kielse Vest:

joris.van.reusel, ardea@jupiter24.be - 0486/83 62 34

marnix.lefranc@telenet.be

Zaterdag 21 januari Belgische vogeldag, 17e editie

Naar jaarlijkse gewoonte organiseert Natuurpunt Studie een 'Vogeldag' die een schat aan informatie aanbiedt aan een breed publiek van vogelliefhebbers uit heel Vlaanderen. Resultaten van boeiend nieuw onderzoek, de stand van zaken van bepaalde soorten, nieuwe projecten en publicaties, voordrachten over gedrag en beschermingsacties, overzicht van de bijzonder waarnemingen van het voorbije jaar... aangevuld met allerlei stands van organisaties, uitgeverijen, opticaproducenten etc. ARDEA roept bij deze ook alle lokale vogelliefhebbers op om deze dag mee te maken. Het is niet alleen bijzonder verrijkend voor je kennis, maar ook voor je contacten en netwerk.

En bovendien zijn we de enige Vlaamse regionale vogelwerkgroep die een Belgische vogeldag in haar werkingsgebied mag

huisvesten. We worden dus verwend,... en daarom allen daarheen!

Op het programma dit jaar o.a. voordrachten over Rode vrouwen, Kleine zwanen, Zomertortels en de vrouwen-vogel-werkgroep Dé Duifkes.

De Belgische Vogeldag gaat door in de UA, campus Drie Eiken (Q) te Wilrijk, met start om 10.00 uur.

Best vooraf inschrijven (10 eur) en meer info via: www.natuurpunt.be/agenda/belgische-vogeldag-17e-editie-19415

Zaterdag 21 januari - 20.00 u.

Winteravond - Op reis naar de betoverende natuur van Canada

Ledenavond door Rudy Vansevenant en Hilde Vangrunderbeek

Twintig jaar geleden bezochten we voor het eerst British Columbia, de meest westelijk gelegen provincie van Canada. Het bleef na al die jaren één van onze mooiste reizen!

In het voorjaar van 2016 wilden we de reis opnieuw doen en jawel ... het werd weer één van de mooiste reizen die we ooit maakten! Je mag er deze avond mee van genieten ..!

Na een vlucht van Brussel over Montreal naar Vancouver nemen we er onmiddellijk de ferry naar Vancouver eiland.

Eerste stop is Victoria, de hoofdstad van British Columbia, een erg Brits aandoend stadje waar we het knappe natuurhistor-

isch museum bezoeken. Daarna logeren we nabij Tofino, aan de Stille Oceaan. We maken een wandeling door het zeer zeldzame Pacifisch regenwoud dat eindigt op het prachtige strand "Long-beach". We zien Visarenden vissen op de oceaan, de Amerikaanse zeearend vliegt over en Zwarte Scholeksters zoeken hun voedsel tussen de rotspartijen op het strand. Het mariene leven in de plasjes op en tussen de rotsen is buitengewoon: zeepokken, eendenmosselen, zeesterren en zeeanemonen in verschillende kleuren, het zeldzame "Bezaantje", ... onze voorzitter zou er zijn hartje ophalen! Vanuit Tofino maken we een

boottocht en zien Grijze Walvis, Zeeotter, Zeeleeuw en o.a. Duifzeekoet.

Van Vancouver eiland gaan we met de ferry terug naar het vasteland op weg naar Likely, een klein vergeten dorpje in het binnenland aan de Quesnel rivier. Onderweg nemen we in Whistler de grootste kabellift ter wereld en wandelen we door de sneeuw. Enkele honderden kilometers verder in 100 Miles House ligt een knap vogelreservaat; daar fotograferen we o.a. Amerikaanse smient, Rosse stekelstaart, Maskerzanger, Geelkoptroepiaal en de zeldzame Victorial! Verder onderweg naar Likely maken we nog beelden van de Canadese Kraanvogel, de Amerikaanse wulp en de Kleine geelpootruiter.

In Likely logeren we bij Garry en Peggy die er "Ecotours" runnen. Met hen als gids gaan we er gedurende twee dagen op zoek naar wildlife. We zien er zwarte beren en hebben een onvergetelijke ontmoeting met een vrouwtje Grizzly. Ook heel wat andere kleine zoogdieren en vogels als Boshoen, Kraaghoen, Stellersgaaie ... kruisen er ons pad.

Van hieruit rijden we naar Wells Gray Provincial park, bekend om zijn vele prachtige watervallen. We logeren er in een B&B bij Vlamingen. Op hun terras fotograferen we de twee soorten kolibries die in Canada voorkomen. Op hun domein zien we de Vos en twee Zwarte beren! Vandaar trekken we richting Rocky Mountains waar we eerst het Jasper National Park gaan bezoeken. Hier maken we onze meest spectaculaire beelden van Zwarte Beren: een jong koppel dat met elkaar aan het dollen is, een moeder met twee jongen die een spar in klimmen, ... fantastische belevenissen! Maar ook zien we

enkele soorten (grond)eekhoorns, enkele soorten herten, het Dikhoornschaap, Sneeuwgeiten en verschillende vogelsoorten. Door de spectaculaire Rockies rijden we verder naar het Banff en Yoho National Park met stops aan de beroemde Athabasca watervallen en de Athabasca gletsjer die met de klimaatverandering steeds verder achteruit trekt. We bezoeken enkele van de bekende meren, zoals Lake Louise, Moraine Lake en het diep-blauwe Emerald Lake waar naast Amerikaanse Oever-

loper en Middelste zaagbek ook een IJsdruiker in zomerkleed zich laat fotograferen! Langs de oevers zien we enkele mooie planten, o.a. Vrouwenschoentje, Bosnimmf en Lawinelelie.

Met spijt maar vol goede herinneringen rijden we de Rocky Mountains uit richting Calgary waar onze terugvlucht naar Brussel wacht! Mocht er nog tijd zijn die avond, dan volgt nog een korte presentatie van onze reis naar de provincie Quebec (Oost Canada) van enkele jaren geleden, waar we ontmoetingen hadden met Bevers en Elanden en waar we de spectaculaire trek van duizenden en duizenden Sneeuwganzen meemaakten. Maar vooral maakten we er toen kennis met de "Indian Summer", de onvergetelijke herfstkleuren waarin dit mooie land in september getooid wordt!

Wil je mee van al dat schoons genieten of heb je zelf plannen in die richting, dan is deze avond echt niet te missen!

Plaats: Districtshuis, Bist 1 - Wilrijk
(kleine bijdrage in de onkosten)

Aanvang: 20.00 u.

Begeleiding: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12
Tuur Wuyts - 03/449 99 11

Zondag 22 januari - 15.30 u.

Waterpiepertelling

Sinds enkele jaren worden de waterpiepers die de rietkragen en wilgenbosjes van de Hobokense Polder gebruiken als winterslaapplaats geteld. Om de evolutie te kunnen volgen van deze bijzondere wintergasten zal ARDEA deze winter opnieuw enkele tellingen gericht op deze vogelsoort houden in het moerassig gedeelte van de Hobokense Polder. De Waterpieper is een eerder onopvallende zangvogel die broedt in berggebieden in Zuid-Europa en de Alpen, en 's winters trekt naar lagere gebieden. Dan komt hij in België en Nederland in kleine aantallen voor in het rivierengebied. De slaapplek in de Hobokense Polder is dus een vrij bijzonder fenomeen, en is daarom goed op te volgen. Hoe gaan we te werk? We tellen liefst simultaan met meerdere kleine teams van twee à drie waarnemers op verschillende plekken. Er is bij elk team een ervaren 'kenner', en via gsm houden ze onderling contact om de slaaptrek te kun-

nen volgen. Deze telling gaat door in de late namiddag / vroege avond en loopt tot de schemering. Dat is weersafhankelijk, dus bekijk vooraf de blog van ARDEA, want eventueel wordt daar daags voordien een alternatief moment aangekondigd.

Aanmelden vooraf per mail naar ardea@hobokensepolder.be is verplicht, om de samenwerking te kunnen organiseren.

Afspraak: om 15.30 uur aan de ingang van Hobokense Polder aan de Schroeiiaan te Hoboken, dat is achteraan op de autoparking van bedrijf Procap (United Caps). Rond 17.30 u. is het daar zeker gedaan.

Meebrengen: warme kledij, waterdicht schoeisel of laarzen, verrekijker.

Gids: Luc Van Schoor

Zaterdag 28 januari - 9.30 u. Vleermuizentelling op Fort 7

Ook dit jaar tellen we de overwinterende vleermuizen op het Fort. Het is ondertussen genoegzaam bekend dat het Fort 7 zeker geen Vleermuizenparadijs is wat betreft overwinterende vleertjes in de gebouwen. Nochtans merken we in de zomer dat er heel wat zitten die vermoedelijk in bomen of andere plaatsen overwinteren. Het Fort geniet om deze reden een bijzonder beschermingsstatuut vanwege de Europese Unie als Habitat gebied. Om de telgegevens over de jaren te kunnen vergelijken wordt steeds op een gelijkaardige wijze geteld. In 2016 telden we wat meer vleermuizen (een veertigtal) dan de vorige jaren.

Afspraak: wie mee wil tellen dit jaar verwachten we op zaterdag 28 januari 2017 om 9.30 u. aan het Fort (ingang lokaal IJsvogel, Legerstraat te Wilrijk).

Meebrengen: warme kleding en een goede zaklamp en een stel reservebatterijen behoren tot de basisuitrusting.

De telling duurt tot +/- 15 u. zodat een picknick noodzakelijk is.

Voorinschrijving via mail (hugo.waeterschoot@scarlet.be) of telefoon (0477/33 23 30) **is aangewezen** aangezien het aantal deelnemers beperkt wordt.

Leiding: Hugo Waeterschoot

Zondag 29 januari - 7.45 u. Bustocht naar Zeeland en Zuid-Holland (NL)

Wij, vogelaars uit het Antwerpse, leven in een bevoorrechte positie. Nergens in de wijde omtrek zijn er binnen een straal van een dagexcursie zoveel vogels en ook vogelsoorten te zien als in Zeeland en het zuiden van Zuid-Holland. En daar gaan we samen naartoe, comfortabel in een bus, afgewisseld met haltes voor een groep vogels. Een frisse neus halen we bij de wandelingen, waarschijnlijk een in de voormiddag en een in de namiddag. Bij de voorbereiding zoeken Luc en Walter naar de beste plekjes op Schouwen-Duiveland en Goeree-Overflakkee. Ze houden in de gaten wat er waar gemeld wordt, hoe het zit met eb en vloed, en ook een beetje met het weer. In de grote groepen Brandganzen zoeken we naar "specialekes" als Roodhalsgans of Sneeuwganzen. Rotgans, Grauwe gans en Kolgans zijn er in variabele aantallen. Kleine – en Wilde zwanen en Rietganzen zoeken we op de akkers met landbouwresten, dat is de laatste jaren moeilijk maar spannend.

Roofvogels zijn er altijd, maar de soorten zijn nooit zeker . . . Smelleken, Slechtvalk, Ruigpootbuizerd.

Brouwersdam heeft buiten zijn vaste waarden als Roodkeelduiker, Steenloper, Paarse strandloper, altijd kans op Ijseend, Toppereend, Parelduiker, Kuifduiker en ander Eiders. Vroeger zagen we hier meestal Gewone zeehonden, nu worden die wat verdrongen door de grotere zeldzamere Grijze zeehond.

Plevieren, 'tringa' en andere beesten op lange poten komen zeker links of rechts in de kijker.

Iets voor het telescoopgebruik. Er zijn de laatste tijd veel telescopen op deze uitstapen, wat natuurlijk prima is, maar hierdoor denken de telescoopbezitters dat de telescooplozen altijd wel ergens terecht kunnen en zo komen deze soms in de kou te staan. Aan "lozen" vragen we geef een seintje als je graag wil kijken, aan de "bezitters" houdt het wat mee in de gaten.

Inschrijven. Stort € 18/persoon **vóór 15 januari**, voor studenten is dat € 15/persoon. Jongeren met begeleiding onder 12 jaar kunnen gratis mee (wel inschrijven).

Gezinnen betalen nooit meer dan € 50. Gelieve het bedrag over te schrijven op rekeningnummer BE02 9799 7675 4740 van Natuurpunt Zuidrand met vermelding van de namen van de deelnemers en een telefoonnummer (lieft gsm).

Picknicken doen we in een café waar ook soep te verkrijgen is.

Afspraak: vertrek om 7.45 u. aan de Bist te Wilrijk en einde voor 19.00 u. ook aan de Bist.

Mee te brengen: verrekijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, warme regenvrije kledij en schoeisel, picknick en enkele euro's voor soep en/of drank

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

luc.vanschoor@scarlet.be

Leiding: Walter Van Spaendonk - 0479/98 57 77

Ria 0474/81 83 53

walter.van.spaendonk@skynet.be

Zaterdag 11 februari - 9.00 u.**Ankona**

Zie verder in dit nummer.

Zaterdag 18 februari - 19.00 u.**LAV + kaas- en wijnavond.**

Zie verder in dit nummer.

Zaterdag 18 of zondag 19 februari**INBO-WATERVOGELTELLINGEN**

Zie aankondiging 14/15 januari.

Zondag 19 februari - 14.00 u.**Monumentenwandeling op Fort 7**

Zoals steeds in de winter laten we het leven in de gebouwen onverstoord. We profiteren des te meer van de ontbladerde bomen om een goed zicht te krijgen op de bovenbouw van het fort. Zowel originele aardewerken als aanpassingen door de latere gebruikers (Belgische en Duitse) komen nu door het open zicht beter tot hun recht. En met een gids er bij om de zaken te duiden krijg je letterlijk “ een andere kijk op de zaak “.
Duur ongeveer 2 u.

Afspraak: om 14.00 u. aan de ingang van Fort 7. Einde omstreeks 16.00 u. Huisdieren zijn niet toegelaten.

Mee te nemen: stevig schoeisel.

Leiding: Philippe Vanhove

Gidsen: historische gidsenploeg

Zaterdag 25 februari - 17.00 u.**Halsbandparkiet- telling in Kielpark , Antwerpen-Kiel**

De Halsbandparkiet is een schoon vogeltje maar hoort in principe niet thuis in ons ecosysteem. Omdat het holenbroeders zijn is de impact op soorten als boomklevers en spechten niet te vermijden.

Het is één van de opmerkelijkste recente exoten want deze soort is aan een steile opmars bezig in West-Europa. Vooral in grote steden is de Halsbandparkiet meer en meer aanwezig. De as Brussel-Mechelen-Antwerpen wordt beschouwd als een potentieel groeigebied voor deze soort. In Brussel groeide een populatie van minstens 7000 ex. op 30 jaar tijd, nadat in 1974 50 ex. werden losgelaten in het Melipark. Nu zou Vlaanderen minstens 10.000 halsbandparkieten tellen.

Na een spannende zoektocht vond ARDEA in de zomer van 2015 een regionale slaappleaats van 35 Halsbandparkieten in een bepaalde boom in het Kielpark. Om de evolutie van het aantal in onze regio verblijvende parkieten te kunnen volgen, startten we dit jaar met twee wintertellingen op deze slaappleaats.

Hoeveel vogels komen hier 's avond tegen de schemering samen? Zijn het mannetjes en vrouwtjes?

Alleszins een zeer boeiend fenomeen om te volgen... en om meer over deze heel bijzondere soort aan de weet te komen!

Tijdens de eerste wintertelling op 19 november telden we 31 parkieten zodat we vandaag het aantal kunnen vergelijken en vaststellen of er al dan geen winterslachtoffers zijn gevallen.

Afspraak: Hoofdingang Kielpark, St-Bernardsesteenweg, Antwerpen-Kiel om 17.00 u., einde rond 18.30 uur.

Aanmelden gewenst voor 20 februari via mail naar ardea@hobokensepolder.be want in geval van slecht weer wordt deze telling verplaatst naar een ander moment.

Meebrengen: wandelschoenen, verrekijker.

Leiding: Luc Van Schoor 0494/33 63 09

Walter De Weger 0495/23 77 10

Zaterdag 25 februari - 20.00 u.

Winteravond: de geschiedenis van de forten

Antwerpen is een van de steden met het grootste aantal forten in de wereld.

Gedurende vele jaren waren deze militaire bouwwerken strikt verboden domein.

Met het opgeven van de vesting Antwerpen kwamen de domeinen stelselmatig in handen van plaatselijke overheden en werden ze opengesteld voor het publiek.

Maar veel mensen passeren dagelijks een vestingwerk zonder het te beseffen.

Bij geleide wandelingen staan bezoekers dikwijls versteld van wat ze te zien krijgen.

Maar waarom zijn hier zo veel versterkingen gebouwd?

Vanavond doen we in een aanschouwelijke voordracht de ge-

schiedenis van onze forten uit de doeken.

In het eerste gedeelte bekijken we het ontstaan en de ontwikkeling van forten in het algemeen.

Na de pauze belichten we de forten rond Antwerpen zelf.

Afspraak: iedereen is van harte welkom om 20.00 u. in het districtshuis van Wilrijk

Spreeker: Philippe Vanhove, coördinator van de gidsenploeg monument Fort 7

Toegang gratis.

Leiding: Tuur Wuyts - 03/449 99 11- 0474/55 25 75

Donderdag 2 maart - 20.00 u.

Voordrachtavond: Amfibieën en reptielen in onze afdeling

Je zou het mogelijks niet zo inschatten maar er komen in onze afdeling (Wilrijk, Edegem en Hove) nog heel wat amfibieën (kikkers en salamanders) en zelfs een reptielensoort voor waaronder enkele eerder zeldzame soorten zoals Kamsalamander en Hazelworm. Reden hiervoor is de bijzondere geologische ligging van onze regio op de rand van een oude fossiele rivierduin, tegen de kleilaag aan. Daardoor zijn er heel wat kwelzones, beekvalleien en plassen die gunstige condities scheppen voor deze soorten. Vandaag geven we je aan de hand van foto's en plaatjes een praktische toelichting over de in onze streek voorkomende amfibieën en de Hazelworm. We vertellen je hoe ze er uitzien en bezorgen je weetjes over hun levenswijze.

Deze avond is niet echt gericht op specialisten maar eerder bedoeld voor iedere geïnteresseerde als een goede kennismaking. Voor diegenen die zich eventueel willen inzetten voor de bescherming ervan kom je vanavond ook te weten hoe we de

voortplantingsgebieden trachten te beschermen en te onderhouden. Bovendien is het een goede voorbereiding voor de inventarisaties voor het nieuwe trek- en paarseizoen dat gewoonlijk wel ergens in maart start.

Op deze avond geven we ook even het woord aan Rudi om zijn ervaring te delen met de restpopulatie Kamsalamanders langs het geitenpad.

We voorzien trouwens een amfibieënfuikentocht op 29 april, waarvoor je vanavond kan inschrijven.

Afspraak: de avond gaat door in zaal de Schrans, Molenveldlaan, 4 (in de wijk Molenveld-Elsonk) te Edegem.

Toelichting: Hugo Waeterschoot

Begeleiding: Kris Vos

Kostprijs: twee drankjes van de toog

Zondag 5 maart - 14.00 u.

Domein Hofstade: wandeling in het natuurgedeelte

Het omheinde BLOSO domein Hofstade is bekend om zijn grote plasvijver en zandstrand maar buiten de omheining is er een interessant gedeelte met waterpartijen en bossen. Het is dit deel dat we gaan verkennen!

In deze periode zijn er verschillende soorten eenden, futen, Meerkoeten en met wat geluk is ook de IJsvogel te zien. Verder is er een kolonie van reigers en Aalscholvers die nu druk in de weer zijn. Ook mezen, spechten, Boomkruiper en -klever, vinken en lijsterachtigen laten zich horen of zien.

Afspraak: om 14.00 u. op de Bist te Wilrijk of aan de parking van het gemeentelijk zwembad Hofstade (Zandstraat 3)

Einde van de wandeling ongeveer om 17 u.

Mee te brengen: verrekijker, vogelgids, loepje, eventueel fototoestel en natuurlijk stevige wandelschoenen.

Gids: Frans Merckx - 0478/72 46 89

Leiding: Lucy de Nave - 03/237 99 52

0485/71 79 48 (alléén op de dag zelf bereikbaar)

Tuur Wuyts - 03/449 99 11 - 0474/55 25 75

Vrijdag 10 maart - 20.00 u.

Info-avond: Middelste bonte specht

Sinds enkele jaren monitort ARDEA de spechten in ons werkingsgebied. De Groene en de Grote bonte specht komen er regelmatig voor en zijn algemeen goed bekende soorten. Maar ook enkele andere en minder bekende leden van de familie Bon-

tespecht zijn af en toe waargenomen. De Kleine bonte specht (amper zo groot als een Graspieper en zo de kleinste Europese specht) doet het de laatste jaren erg goed en is hier zelfs als broedvogel genoteerd. De Middelste bonte specht (kortweg

'mibos' genoemd door spechtologen) schuift sinds het einde van de 20e eeuw zijn areaal langzaam vanuit het zuiden en oosten, tot in onze contreien. Warmte en oude eiken trekken hem aan, en de veroudering van onze bossen en de zachtere temperaturen van de laatste decennia maken dat hij nu ook in Vlaanderen aan een opmars bezig is. Niettemin blijft het een zeldzame broedvogel en is hij nog weinig bekend.

De spechtenmonitoring van de voorbije jaren heeft reeds enkele mooie waarnemingen in de bossen van de Antwerpse zuidrand opgeleverd, net als enkele aanwijzingen over broedgevallen. Met het Mibos-onderzoek wil ARDEA dit jaar deze geweldige vogelsoort beter in kaart kunnen brengen. Waar komt ie voor, in welke aantallen en vooral: waar komt hij tot broeden?

Resultaten van dit onderzoek kunnen richtinggevend zijn voor gepast bos- en natuurbeheer.

Omdat deze soort niet zo bekend is, maken we van de gelegenheid gebruik om samen met geïnteresseerde Mibos-onderzoekers even stil te staan bij de Middelste bonte specht tijdens een info-avond. We bekijken de bijzondere veldkenmerken, de bijzonderheden van zijn biotoop, voedsel, gedrag, nestkenmerken... We staan ook stil bij de recente ontwikkelingen in de internationale en regionale verspreiding en de potentiële gunstige gebieden in ons werkingsgebied. Maar bovenal bestuderen we het kenmerkende roep- en zanggeluid, want het auditief kunnen herkennen van deze specht is noodzakelijk om de monitoring te kunnen voeren. Uiteraard wordt dit ook vergeleken met dat van de andere hier voorkomende spechten-

soorten, zodat iedere deelnemer ook in het veld de mibos kan determineren.

Iedereen die wil meewerken aan het onderzoek is van harte welkom. Ook andere vogelaars kunnen hier hun spechtenkennis zeker aanscherpen, of delen met ons. Wie er niet kan bij zijn maar recent mibos waarnemingen heeft gedaan in de regio, mag deze zeker ook even doorgeven.

Plaats: lokaal De Ysvogel, Fort 7 Wilrijk

Aanvang: 20.00 uur (einde om 22.00 uur)

Organisatie: Joris Van Reusel en Luc Van Schoor.

Aanmelden op voorhand a.u.b. via mail naar ardea@hobokensepolder.be

Zaterdag 11 maart - 13:30 u.

Mossen op Fort 5

Mossen is een onderwerp dat niet zo dikwijls aan bod komt tijdens onze algemene activiteiten. Vandaag leert Lydia, een uitstekend mossenkenner, ons een heleboel over deze sporenplanten. Heb jij al gehoord van Sikkelsterretje, Puntmos, Rimpelmos, Dikkopmos? Neen? Blijf dan niet in je luie stoel zitten, trek je warme jas en sjaal aan en kom kijken naar de wondere wereld van de mossen!

Afspraak: om 13.30 u. aan de kerk Heilige Familie aan het Kerkplein te Edegem (dit is een zijstraat van de Prins Boudevijnlaan). Einde is voorzien omstreeks 16.00 uur ter plaatse.

Mee te brengen: eventueel veldgids, fototoestel, loepje.

Gids: Lydia Peeters

Leiding: Lucy de Nave - 03/237 99 52

(0485/71 73 48 – enkel op de dag zelf bereikbaar)

Zaterdag 11 of zondag 12 maart INBO-WATERVOGELTELLINGEN

Zie aankondiging 14/15 januari

Zondag 19 maart - 10.00 u.

Monumentenwandeling op Fort 7

De historische gidsenploeg staat nog steeds in "wintermodus". Dit betekent dat we de gebouwen niet betreden, maar ons volledig concentreren op de buitenwerken. Voor de twijfelaars; vergeet uw lessen geschiedenis van vroeger "in mijnen tijd"! Bezoek het fort onder begeleiding van een historische gids en ontdek wat er zich allemaal, omzeggens in uw achtertuin, heeft afgespeeld!

Afspraak: om 14.00 u. aan de ingang van Fort 7. Einde omstreeks 16.00 u. Huisdieren zijn niet toegelaten.

Mee te nemen: stevig schoeisel.

Leiding: Philippe Vanhove

Gidsen: historische gidsenploeg

Zaterdag 25 maart - 08.00 u.

Monitoring Middelste bonte specht

Op deze vroege lentedag, vroeg in de ochtend, maken we het meeste kans om de Middelste bonte spechten te horen roepen en zingen in één van de bossen die we in ons werkingsgebied vinden. Met enkele oude bossen in Hove, Edegem en aan de zuidgrens van Wilrijk en Hoboken, de grote stadsparken Den Brandt en Nachtegael, maar ook de forten en de begraafplaats Schoonselhof hebben we verschillende gebieden te onderzoeken. Enkele ervaren spechten-moniteurs, onder leiding van gids Luc Van Schoor, nodigen je uit om mee op pad te gaan naar de beste plekken en al wandelend geduldig te luisteren....

Misschien krijgen we er ook wel eentje te zien. Geïnteresseerde deelnemers wordt aangeraden om ook deel te nemen aan de mibos-info-avond van 10 maart (maar dat is niet verplicht).

Afhankelijk van het aantal deelnemers wordt in één of simul-

taan in meerdere gebieden gemonitord.

Afspraakplaats: Hoofdingang Nachtegalenpark (naast parking Beukenlaan), Wilrijk

Aanvang: 08.00 uur (einde om 12.00 uur)

Organisatie: Joris Van Reusel en Luc Van Schoor.

Aanmelden op voorhand a.u.b. via mail naar ardea@hobokensepolder.be

Meebrengen: stevige wandelschoenen, warme regenbestendige kledij, verrekijker, fototoestel

Zondag 26 maart - 13.55 u.

Voorjaarswandeling in Fort 7

Enkele dagen na het officiële begin van de lente trekken we naar buiten om op Fort 7 op zoek te gaan naar de eerste tekenen van de pril ontluikende natuur. Vogels begroeten dit nieuwe seizoen door opnieuw te zingen, elkaar het hof te maken en nesten te bouwen. Voorjaarsbloeiërs zoals Gulden sleutelbloem, Hondsdraf en Speenkruid genieten van de eerste warme zonnestrallen en tonen ons vol trots hun prachtige bloemen. Het wordt een ideale wandeling om de winterblues van je af te schudden en met frisse blik en speurende ogen de natuur om je heen te herontdekken.

Afspraak: 14.00 uur, aan de ingang van Fort 7, Legerstraat 40 (schuin tegenover nr. 75) te 2610 Wilrijk Antwerpen. Let op het spandoek van Natuurpunt aan de ingang. Einde van de wandeling voorzien rond 16.30 u.

Mee te brengen: stevig schoeisel of laarzen (we wandelen op aarde en in 't gras), eventueel regenkledij en verder je verrekijker, fototoestel en loepje.

Leiding: Lucy de Nave - 03/237 99 52

0485/71 73 48 (enkel op de dag zelf bereikbaar)

Nicole Boussemaere - 0494/71 59 32

Zondag 2 april - 8.30 u.

SLOW! Excursie naar het LIFE+ Netegebied

Niet zo ver uit onze buurt, net voorbij Lier, is de natuurontwikkeling in volle gang. In het mondingsgebied van de Grote en de Kleine Nete worden tal van gebieden heringericht als overstromingsgebied, getijdengebied, natuurgebied.

Deze waterrijke regio wordt zo één grote kraal van plassen, vijvers, moerassen, natte weilanden, rivieren en beken. Uiteraard een aantrekkelijke omgeving voor vogels. Zowel Natuurpunt als het Agentschap voor Natuur en Bos zetten er hun schouders onder twee LIFE+- projecten om dit ambitieuze plan te realiseren.

Samen met een lokale gids verkennen we vandaag enkele van de nieuwe en vogelrijkste stukjes. En dat doen we rustig wandelend, met voldoende tijd om te genieten van landschap, vogelzang, geuren en kleuren, maar ook om te kunnen fotograferen

of schetsen.

Op 't gemakke dus, of zoals dat vandaag heet: SLOW!

Aanvang: 08.30 uur (einde om 14.00 uur)

Plaats: 't Spant, Boomsesteenweg 333, Wilrijk
Samendelend rijden (0,07 eur/km)

Organisatie: Joris Van Reusel en Kathy De Lange

Aanmelden op voorhand a.u.b. via mail naar ardea@hobokensepolder.be

Meebrengen: stevige wandelschoenen, warme regenbestendige kledij, verrekijker, fototoestel, schetsboek, een hapje en drankje voor onderweg.

Zaterdag 8 april - 09.00 u.

Monitoring Middelste bonte specht

Zie aankondiging 25 maart.

Zaterdag 15 april - 15.00 u.

Broedvogeltelling blauwe reigerkolonie Schoonselhof – Antwerpen

Vogelwerkgroep ARDEA telt voor de vierde opeenvolgende jaar het aantal broedparen van haar boegbeeld Ardea cinerea in het Engels bos van de stadsbegraafplaats Schoonselhof. Ook dit jaar trekken we behoedzaam en voorzichtig één keertje de kolonie in om de evolutie op te volgen. In het verwilderde bos achter de kasteelvijver nestelen de reigers er vooral op de kruinen van grove dennen. Bewoonde reigernesten zijn in april herkenbaar door de aanwezigheid van volwassen vogels op het nest of verse uitwerpselen, eierschalen en braakballen onder de nestbomen. We telden in 2016 zeker 38 bezette nesten. Hoe het dit jaar met de reigerkolonie vergaat kan je zelf vaststellen op deze dag. We hopen alvast dat de recente natuurbeheerwerken, rond de waterpartijen, langs de bosrand geen negatieve gevolgen zullen hebben op de kolonie. Opgelet: bij slecht weer wordt de telling verplaatst naar een latere datum.

Praktisch: afspraakplaats wordt aan de aangemelde deelnemers kort vooraf meegedeeld (en via de blog). Vermits we het aantal deelnemers ter voorkoming van mogelijke verstoring beperken, is vooraf aanmelden nodig. **Wie wil deelnemen geeft vooraf een seintje** met opgave van telefoonnummer aan Luc. Dat kan telefonisch of per e-mail.

Meebrengen: laarzen of stevige wandelschoenen, verrekijker, camera, hoofdbescherming.

Leiding: Luc Van Schoor 0494/33 63 09
luc.vanschoor@scarlet.be

Reiger op nest - foto: Kathy De Lange

Paaszondag 16 april - 8.00 u.

Broedvogelinventarisatie Uilenbos

Het Uilenbos te Hove is ongetwijfeld één van de mooiste natuurgebieden van onze streek. Als privéterrein was het echter nooit vrij toegankelijk, en er werd tot op heden dus geen systematisch onderzoek naar het voorkomen van broedvogels gevoerd.

In het licht van de toekomstige grotere betrokkenheid van Natuurpunt bij het gebied, werd ARDEA gevraagd om voor een eerste inventaris te zorgen. De resultaten kunnen ook hier weer richting geven aan het natuurbeheer, maar zeker ook bijdragen tot een betere valorisatie van het gebied.

ARDEA start dit onderzoek in 2017 met een bescheiden aantal wandelingen in de periode april-mei. Eventueel worden bijkomende (avondlijke) bezoeken ingelast. Hulp van ervaren vogelaars is hierbij zeker welkom. Liefst met een engagement om

de drie bezoeken mee te doen zodat we met dezelfde mensen kleine teams kunnen maken. Wil je meedoen met dit onderzoek, meldt je dan vooraf aan via e-mail.

Aanvang: 08.00 uur (einde om 12.00 uur) aan de toegang van de dreef van het Uilenbos, Boshoekestraat 98, Hove.

Aanmelden op voorhand a.u.b. via mail naar ardea@hobokensefolder.be. Aangemelde deelnemers ontvangen dan kort voor aanvang de gegevens over een mogelijke samenrijden-afspraakplaats (bv. vanaf de Boomssesteenweg).

Organisatie: Joris Van Reusel en Luc Van Schoor.

Meebrengen: stevige wandelschoenen, warme regenbestendige kledij, verrekijker, fototoestel.

Paasmaandag 17 april

'Mogelijke' opening Uilenbos

Je leest het goed... op paasmaandag 17 april hopen we iets te kunnen vieren...de aankoop van het Uilenbos te Hove! Indien de minister einde december groen licht geeft houden we vandaag een feestelijke dag en kan je het bos onder begeleiding bezoeken. Indien het groene licht er niet zou komen, gaat er in

ieder en geval ook een bezoek/activiteit door al zal het dan iets minder feestelijk zijn natuurlijk. Zet dus deze datum met stip in je agenda en hopelijk kunnen we je "paasbest" ontvangen... Zeker dus de activiteitenkalender in de volgende rAntGroen aandachtig lezen !

Zaterdag 22 april - 14.00 u.

Monumentenwandeling op Fort 7

Afhankelijk van het weer en de vleermuizen beginnen vanaf heden terug de zogenaamde zomerrondleidingen.

Dit wil zeggen dat vanaf heden terug de gebouwen worden bezocht. Waar we tijdens de winterrondleidingen onze aandacht vestigen op de buitenwerken van het fort gunnen we u nu de mogelijkheid om een rondgang in de binnenste organen mee te maken.

Een gids ontsluit voor u alle geheimen van deze ondergrondse ruimtes en gangen in de vreemdste vormen.

Duur ong. 2u.

Afspraak: om 14.00 u. aan de ingang van Fort 7. Einde omstreeks 16.00 u. Huisdieren zijn niet toegelaten.

Mee te nemen: stevig schoeisel.

Leiding: Philippe Vanhove

Gidsen: historische gidsenploeg

Zondag 23 april - 8.00 u.

Vlaamse Ardennen

We starten aan de kerk van Etikhove (Etikhoveplein). In de voormiddag (10-12 u.) bezoeken we de omgeving van de La-deuzemolen, de Longkruidbosjes en de Hekkebruggestraat. Deze straat staat bekend als het schoolvoorbeeld van een grondvergliding die de Vlaamse Ardennen typeert.

Afstand ongeveer 4 km.

's Middags (12-14 u.) begeven we ons naar het "dak" van de Vlaamse Ardennen: de Hotondberg (150m).

We kunnen daar in het plaatselijke cafeetje "Den Hootond" onze meegebrachte picknick verorberen (Zandstraat 4 te Kluisbergen, deelgemeente Zulzeke). Als dessert kunnen we bij mooi weer van op de top van de Hotondmolen het weidse landschap van de Vlaamse Ardennen aanschouwen. In de namiddag (14-17.30 u.) brengen we dan een bezoekje aan het Hotondbos dat dan op zijn best staat wat voorjaarsflora betreft (bronbosje met

Goudveil, Bittere veldkers, tapijten van Wilde hyacint, etc.) en hebben we terug aandacht voor de relatie geologie, landschap, flora en cultuurhistorische aspecten. De wandeling loopt verder langs zoveel mogelijk onverharde bos- en veldwegels waarbij het Beiaardbos en het Kalkovenbos de revue passeren.

Afstand ongeveer 8 km.

Afspraak: 8.00 u. op de Bist te Wilrijk. Kostendelend vervoer. Aansluiten 's middags om 14.00 u. kan, mits te verwittigen, aan de Hotondmolen, Zandstraat 4 te Kluisbergen (deelgemeente Zulzeke). Einde ter plaatse rond 18.00 u.

Deelname : 2 euro (externe gids)

Mee te brengen: stevig schoeisel, verrekijker, picknick

Gids: Filip Keirse

Leiding: Kris Vos – 0491 870 420 - KrisV@skynet.be

Zaterdag 29 april - 8.00 u.

Broedvogelinventarisatie Uilenbos

Zie aankondiging 16 april.

Zondag 30 april - 13.30 u.

Lentewandeling in Averbode Bos & Heide

Op deze laatste dag van april trekken we richting Kempen, meer bepaald naar Averbode het raakpunt van de provincies Antwerpen, Vlaams Brabant en Limburg. Rond de abdij van Averbode ligt een natuurgebied van 530 ha, het grootste dat Natuurpunt ooit aankocht. Door middel van een grootschalig herstelproject dat in 2006 startte werd hier getracht de verdwenen vennen, de open heidelandschappen en de oorspronkelijke inheemse loofbossen te herstellen. Vanaf 2010 werden er waterhuishoudingswerken, zoals het plaatsen van stuwen en het dempen van grachten, uitgevoerd om voldoende water te krijgen in de uitgegraven vennen. Nieuwe wandelpaden werden aangelegd en de bestaande verbeterd. Doel is via een ontspan-

nen wandeling in dit mooie natuurgebied samen te ontdekken hoe de natuur op de werkzaamheden heeft gereageerd.

Afspraak: we vertrekken om 13.30 uur aan de Bist te Wilrijk (kostendelend vervoer). Wie rechtstreeks naar daar wil gaan wordt om 14.30 uur verwacht aan de parking gelegen naast huisnr. 23 Turnhoutsebaan, 3980 Tessenderlo.

Einde van de wandeling voorzien rond 17.00 uur ter plaatse.

Mee te brengen: stevig schoeisel en eventueel verrekijker, fototoestel, loep.

Gids: Nicole Boussemaere - 0494/71 59 32

Leiding: Lucy de Nave 03/237 99 52

0485/71 73 48 (enkel op de dag zelf bereikbaar)

Maandag 1 mei - 8.00 u. Vogelexcursie: Het Zwin

Het legendarische natuurreervaat Het Zwin te Knokke is sinds juni 2016, na een grote herinrichting en renovatie, weer open voor het publiek. Het reservaat en de nieuwe inrichting is een pareltje van internationaal formaat geworden dat elke natuurliefhebber (nogmaals) moet gezien hebben. Paviljoenen in een hedendaagse architectuur, interactieve vogel-info-expo's, multimediale live-observatie technologie, en natuurlijk een zeer rijk vogelleven (vooral water- en zangvogels maar ook de bekende ooievaarskolonie) maken een bezoek aan het nieuwe Zwin onvergetelijk.

ARDEA wachtte even om hier een excursie in te richten, want begin mei is het natuurlijk volop broedtijd en dus hét moment om tal van vogels erg actief te kunnen observeren. We mikken naast een klassiek bezoek aan het reservaat ook op een gids die ons iets meer vertelt over de achtergrond van de (architecturale en educatieve) vernieuwing, want dit reservaat wordt hét model voor vele nieuwe natuurbelevingsinrichtingen in de toekomst.

In de namiddag maken we een wandelexcursie in een van de omliggende natuurgebieden in de duin-, kust- en polderstreek, maar je kan ook opteren om de namiddag verder rustig door te brengen in het Zwinpark (of het strand?). Zo maken we er een mooie gevulde dag van voor jong én oud, een feestdag waardig!

Inschrijven is verplicht!

Stort voor 1 maart 2017 het gepaste bedrag op rek. BE81 523080650424 van ARDEA-NP m.v.v. referentie Zwin + het aantal personen + email en gsm.

Prijs: volwassenen: 10 eur / kinderen en jongeren van 6 t.e.m. 17 jaar: 5 eur / kinderen kleiner dan 6 jaar: gratis. Bij voldoende inschrijvingen genieten we van een iets goedkoper tarief wat terug verrekend wordt. ARDEA biedt de lokale gids/deskundige aan.

Afspraak: 't Spant, Boomssteenweg 333, Wilrijk

Vertrek: 08.00 uur, terug ca 19.00 uur

Kostendelend rijden (0,07 eur/km)

Meebrengen: picknick, verrekijker, telescoop, vogelgids, evt. camera, stevige waterdichte schoenen of laarzen.

Organisatie en gids: Joris Van Reusel en Luc Van Schoor

Zaterdag 6 mei & zondag 7 mei 2017 Tweedaagse Weservallei

Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar.

Aarzel niet langer en schrijf je alsnog in. Dit voor 15 januari bij Raoul met vermelding van naam & voornaam, telefoon & mailadres.

Gelieve een voorschot van 50 euro te storten op de rekening van de afdeling.

Contact: Raoul Hendrickx - raoul.hendrickx@hotmail.com

Leiding: Raoul Hendrickx - 03/449 15 98

raoul.hendrickx@hotmail.com

Gids: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Instapcursus Geologie en Landschappen

(door Hugo Waeterschoot)

Theorie op 4 en 18 mei, excursies op 28 mei en 10 juni

Landschappen zijn bepalend voor de fauna en flora die er voorkomen. Veelal hebben we oog voor deze biologische aspecten maar weten we eigenlijk weinig af over hoe deze landschappen gevormd werden. “De mens en zijn cultuur” heeft daar natuurlijk veel mee te maken, maar ook de bodem en het reliëf die veelal door de geologische geschiedenis werden bepaald. Kortweg de geologie.

Via deze instapcursus rond landschappen en hun geologie zal je beter begrijpen waarom bepaalde planten en dieren “ergens” voorkomen. We houden het praktisch en éénvoudig, er is dus geen echte specifieke voorkennis vereist. We richten ons vooral op de landschappen en geologie van Vlaanderen en de rest van België, zodat we dit in de praktijk ook even nader kunnen (gaan) bekijken.

Om de praktische excursies in te leiden voorzien we twee theoretische lessen. Nu ja theoretisch is een groot woord want we trachten dit meteen, zeker wat de tweede les betreft, met voorbeelden aan te tonen. Ieder van deze lessen gaat door op Fort 7, in Lokaal de IJsvogel, Legerstraat te Wilrijk van 19.45 u. tot 22.15 u.

- Donderdag 4 mei: de eerste les start enkele honderden miljoenen jaren geleden en geeft aan waar onze landstreken en onze bodem vandaan kwamen en hoe klei, kalk, leem en andere bodems worden gevormd.

- Donderdag 18 mei: de tweede les zoekt dan in op de landschappen typisch voor België.

Waarom zien die er zo uit, hoe werden die in de praktijk gevormd en hoe bepalen deze de fauna en de flora... en vooral, hoe kunnen we ze in de praktijk herkennen.

Voor het lesmateriaal maken we gebruik van een fijne brochure van de dienst Natuurlijke Rijkdommen en Energie van de Vlaamse Gemeenschap, wat kaart materiaal en delen van bestaande cursussen van Natuurpunt-CVN. Alles sterk geïllustreerd en vooral toegepast.

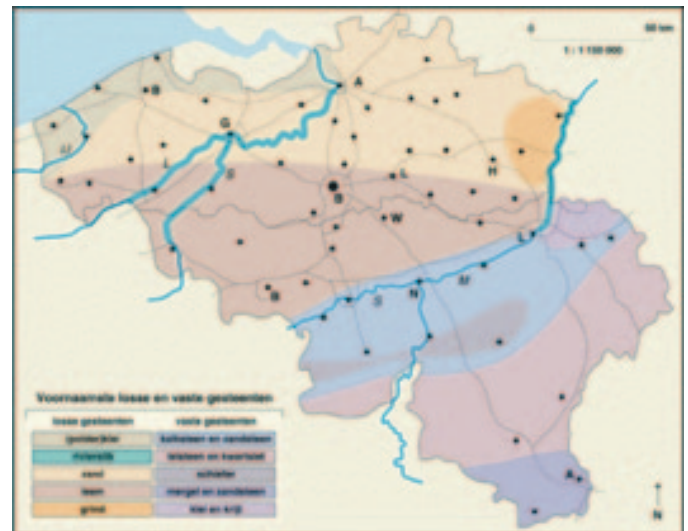
Om dit in de praktijk om te zetten besteden we op een aantal excursies/activiteiten van natuurpunt Zuidrand, bijzondere aandacht aan de landschapsvorming en de achterliggende geologische geschiedenis. Op die manier wordt de link tussen natuurwaarnemingen en landschap / bodem / reliëf en geologie meteen duidelijk in de praktijk.

Op de volgende praktijkexcursies bieden we hier bijzondere aandacht aan:

- zondag 28 mei: de polders en duinvorming. We bezoeken vandaag de Kabbelaarsbank aan de Brouwersdam en de boorden van het Veerse meer in Nederland. Naast een zoektocht naar nachtegalen (het is immers het seizoen) treffen we hier veel kalkplanten aan..., je komt te weten waarom.

- zaterdag 10 juni: van het Brusseliaan, de kalkstreek tot de Ardennen. Een tocht van noord naar zuid, van het Kwartaair, naar het Devoon, een reis van meer dan 250 miljoen jaar. Naast de geologie bekijken we vooral de specifieke landschappen hiermee verbonden, van de oudste bergrestanten van België te Brussel aan het Zoniënwoud, via de Condroz, tot de kalkstreek van Viroinval en de Ardennen. Een flink lange dag waarbij we laat zullen terug zijn.... vandaar gepland op zaterdag. Hierbij bieden we je de optie tot een verlenging op zondag.

Inschrijven voor de theoretische cursus is aan te raden gezien het aantal deelnemers beperkt wordt tot maximum 25 (kostprijs: € 15, graag betalen via storting op nummer BE02 9799 7675 4740 van Natuurpunt Zuidrand met vermelding van je naam. De twee lessen vormen logischerwijs één geheel maar zijn ieder op zich wel apart te volgen mocht je er niet in slagen beiden bij te wonen. De excursies zijn gratis.

Rendez-vous met onze afdeling...

2017, een uitdaging die we maar wat graag aangaan.

Plaats: de Franciscuszaal van de De Arkgemeenschap, Groenstraat n° 46 (recht over n° 47)

Jaarlijks bezorgen we jullie een overzicht van het reilen en zeilen van onze afdeling; maar dit jaar steken we alles in een supernieuw kleedje. Na 12 jaar zijn we zeker even aan een nieuwe invulling-“format”- toe. En alles is nieuw... dus ook de zaal.

We ontmoeten elkaar in de mooie zaal van de Arkgemeenschap naast het kasteeltje van de Windhoek op de grens met Mortsel en Hove vlakbij de Mechelse steenweg. Prachtig gelegen in een bosje, splinternieuw en makkelijk te bereiken met de wagen (plaatselijke parkeerplaats voorhanden) of het openbaar vervoer (bus 50-51-90-91..., ze stoppen allemaal binnen de 200 meter en tram 7 en 15 op 800 meter). De spandoek van natuurpunt zal de ingang aanduiden.

Vandaag bieden we je:

- Een overzichtje hoe onze afdeling 2016 doorkwam... en dat is een heel juiste bewoording want de nieuwe projecten zaten vol uitdagingen !
- Nadien laten we kort enkele mensen aan het woord die dit jaar bijzonder actief waren
- We projecteren Facebook en de website om jullie een overzicht te bezorgen en moderne technieken om onze afdelingswerking toe te lichten... natuurlijk met veel foto's
- Een aantal bijzondere zaken passeren vast en zeker de revue: het dossier Essers in Wilrijk terug actief, de openstelling van Groen Neerland, aandacht voor het monument Fort 7, Frijthout, kortom genoeg om te smullen van veel nieuwe natuur en andere zaken...
- Het “moment supreme” is natuurlijk de al dan niet goedkeuring door Schauvliege van ons project... maar dat houden we geheim, geheim, geheim,... evenals plan B als het niet lukte (zie intro rAntGroen)
- En natuurlijk nodigen we je uit voor een heerlijke kaasmaaltijd waarbij je kan genieten van een babbel met de burens, andere eensgezinden...

Echt alles is nieuw dus ook hoe we met de prijs omgaan: de opbrengst van vandaag gaat integraal naar het aankoopproject van het Uilenbos. Je kan/mag dus je eigen bijdrage bepalen* voor kaas en drank, we geven je enkel een richtwaarde van de aankoopprijs die € 11 bedraagt (met 2 glazen wijn/water).

Om te kunnen inschatten hoeveel we moeten aankopen willen we je graag vragen om je deelname te bevestigen via mail aan Erlend-Hansen (erlend.hansen@skynet.be of per SMS op 0472/78 20 58)

*giften boven de 40 € zijn fiscaal aftrekbaar.

Oproep voor fotomateriaal rond tochten en activiteiten van onze afdeling in 2016.

Op ons jaarlijks “rendez vous” tonen we je steeds wat leuke beelden van onze activiteiten het afgelopen jaar.

Vandaar deze warme oproep aan alle fotografen om wat mooie beelden door te sturen (graag dropbox file of gelijkaardig aan Hugo.waeterschoot@scarlet.be), want zonder jouw medewerking lukt het niet natuurlijk. Je hoeft geen natuurfotograaf te zijn hoor... leuke spontane beelden van leden op onze activiteiten zijn meer dan welkom.

Oproep voor bestuurders

De afdeling wordt gerund door een heel aantal vrijwilligers waaronder enkele bestuursleden. Ieder jaar rond deze periode lanceren we daarom een oproep voor nieuwe medewerkers. We zijn dit jaar in het bijzonder op zoek naar één of twee leden die ons administratief wat willen helpen.

De volgende zaken staan op ons wensenlijstje om bestaande schouders wat te ontlasten:

- Een medewerker activiteitenregistratie: driemaandelijks kunnen we onze activiteiten ophijsten op de algemene website van natuurpunt wat ons heel wat extra deelnemers bezorgd (2-3 uren per trimester)
- Een medewerker ledenadministratie: leden komen erbij of verhuizen... deze gegevens moeten bij de juiste dienst in Mechelen terecht komen (uur per maand)
- Een medewerker communicatie: we hebben een actieve webpagina en facebookpagina maar zijn nog op zoek naar iemand die af en toe activiteiten aankondigingen doorspeelt naar de pers (dagbladen) en af en toe snelberichten door te sturen (uur per week)

Op onze druk bijgewoonde herfstmeeting in september (bijna 50 aanwezigen) bleek dat onze vogelwerkgroep overstromt van boeiende activiteiten, enthousiaste vogelaars en nog meer interessante vogelwaarnemingen en kennisvergaring, maar dat het onze actieve kern drastisch ontbreekt aan voldoende tijd om alles georganiseerd, gecommuniceerd, uitgevoerd, verslagen en gerapporteerd te krijgen. We ondernamen een poging om alle onderzoeken, tellingen, initiatieven, projectjes,... waaraan ARDEA het voorbije jaar werkte op een lange namiddag aan het publiek te presenteren, maar in ons enthousiasme kwamen we onszelf én de gong tegen zodat we niet rond geraakten met onze 'praatjes' (zoals men dat in Nederland noemt). Snel na die hectische middag staken we de koppen bij elkaar om onszelf kritisch te evalueren, en een betere opzet voor volgend jaar op te stellen. De hoop is er dat dat moet lukken. Maar een welbepaald pijnpunt geraakt moeilijk opgelost: we willen te veel doen. De reden hiervoor is simpel: omdat er zoveel te doen valt op het vlak van vogelonderzoek en -bescherming, ja ook in onze verstedelijkte regio. Het wat overladen programma van die 24e september toonde dat ook aan. We kregen verhalen te horen over steen-, bos- en kerkuilen, over zwaluwen en Kievitten, over toren- en slechtvalken, over halsbandparkieten, waterpiepers en braamsluipers, over kleine bonte spechten en grote zilverreigers, ... te veel om op te noemen maar toch indrukwekkend qua avifaunistische diversiteit in ons werkingsgebied. Uiteraard is er buiten de stad nog zo veel meer te zien, maar dichtbij vliegt er ook nog heel wat moois rond. De mooie waarnemingen van de herfsttrektellingen op de Trektelpost HP, die van eind september tot medio november weer door een fijn aantal tellers werd bemand, illustreren het nogmaals: roodpootvalk, zwarte ooievaar, pestvogels werden als nieuwe soorten genoteerd (waarnemer: M. Mortier, maar zie ook het trimesterieel Vogelverslag van L. Van Schoor). Niet geheel toevallig zette Sovon Vogelonderzoek Nederland het thema Stadsvogels centraal op haar jaarlijkse studiedag, afgelopen november (waarop we met 3 Ardea-vertegenwoordigers present waren). De wereldwijde snelle groei van de stedelijke omgeving noopt hoe dan ook tot meer en beter onderzoek naar het voorkomen en gedrag van vogels in de stad. Succesvolle acties omtrent huismussen, gierzwaluwen, meeuwen, roof- en zangvogels maar ook stedelijke scholeksters werden er gepresenteerd, en daar kunnen we zeker heel wat van leren. (Raadpleeg zeker eens de bijhorende publicatie op sovon.nl/vogelbalans). En het ondersteunt ons nogmaals in onze overtuiging dat we met onze vogelwerkgroep op het goede spoor zitten, en in Vlaanderen zelfs mee vooruit zijn op het vlak van stadsvogelprojecten en 'urban birding'. De komende maanden zullen we weer opnieuw het stedelijk veld in trekken om winterwatervogels en halsbandparkieten te tellen, uilenkasten te hangen en controleren, en richten we ons in het bijzonder op de middelste bonte specht. Met een 'mibos'-infoavond en enkele monitoringstochten trachten we beter beeld te krijgen op het voorkomen van deze bijzondere spechtensort in onze stedelijke park- en bosgebieden. We blijven de fascinerende stedelijke reigerkolonie in het Schoonselhof volgen (nieuwsgierig naar de impact van de groenbeheerswerken), we kijken uit naar hoe het gaat met 'onze' slechtvalken én we gaan voor het eerst het (minder stedelijk) Uilenbos in Hove onderzoeken op de broedvogels. Dit op aanvraag van de gemeente Hove, een mooi voorbeeld van hoe burgeronderzoek direct kan worden ingezet bij lokaal beleid. De komende lente trekken we natuurlijk ook weer naar enkele vogelryke gebieden buiten de stad (Zeeland, het Netegebied en het Zwin), niet te missen vogelexcursies. De voorjaarsrektellingen organiseren we de komende lente een keertje niet (te matige resultaten en focus op andere projecten), maar samen met u stellen we vast dat het toch al weer een druk nieuw jaar dreigt te worden. Daarom bij deze een warme oproep aan alle vogelliefhebbers om actief mee de handen uit de mouwen te steken, ook bij de organisatie van onze vogelwerkgroep. We zijn natuurlijk Sovon niet, maar met hoe meer tellers, onderzoekers, helpers en initiatiefnemers we Ardea kunnen uitbouwen, hoe beter we de vogels in onze (stedelijke) omgeving kunnen helpen. Wie zich geroepen voelt is meer dan welkom, en geeft best een seintje via onze webstek of mail. Het begin van het nieuwe jaar is een prima moment om uw vrijwilligerskriebels los te laten, en nog een keertje goede voornemens te maken. Hopelijk tot binnenkort, en met de allerbeste wensen voor een geweldig nieuw vogeljaar, namens de Ardea-kern.

Joris Van Reusel

Ps: Graag vermelden we nog de uitslag van onze fotowedstrijd 2016: winnaar Guy Borremans haalde het met een prachtige opname van een ralreiger, voor René Heylen (papegaiduikers) en Kathy De Lange (visdiefje). Van harte proficiat aan de laureaten, en met veel dank aan alle deelnemers en de deskundige juryleden. Elders in dit blad vind je de winnende foto's.

Weetjes over het Edelhert (*Cervus Elaphus*)

Nicole Boussemaere

Het Edelhert, ook wel roodwild genoemd in het jagersmilieu, is na de Eland (*Alces Alces*) het grootste hoefdier in Europa. In ons land komt het in Wallonië voornamelijk voor in de provincies Luik, Namen en Luxemburg, in Vlaanderen kan je ze aantreffen in de regio Voeren. Deze prachtige dieren behoren tot de orde van de evenhoevigen.

Het mannelijk Edelhert wordt hert genoemd, het vrouwelijk hinde en het jong kalf.

Het Edelhert heeft vanaf mei tot augustus een rossige roodbruine zomervacht maar tussen september en december krijgt het een dikkere, grijsbruine wintervacht. Het winterhaar bevat luchtcellen en heeft daardoor een goed isolerende werking. De buikzijde is wit en het staartstuk (ook wel spiegel genoemd) heeft lange haren en is roomkleurig tot geelbruin van kleur. De staart is kort, zo'n 12 tot 15 cm. De rui (verharing in het voorjaar) begint bij de kop, de poten en het voorlijf. Het mannetje heeft in de herfst manen en een verdikte hals. De kalfjes hebben een bruine vacht met witte vlekken tot ze ongeveer 2 maand oud zijn. Het Edelhert heeft grote oren die van binnen behaard zijn, grote donkere ogen en een spitse snuit met donkere neus.

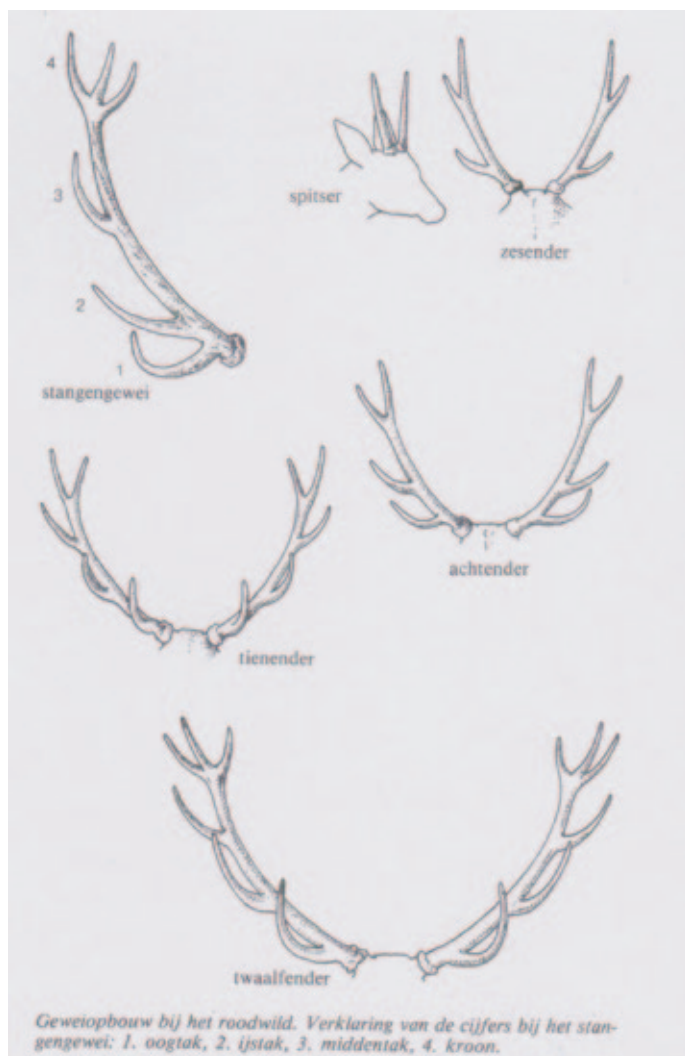
De herten met een kop-romplengte tussen 180 en 210 cm, een schouderhoogte van 105 tot 125 cm en een gewicht schommelend tussen 95 en 160 (max 250) kg zijn groter dan de hinds die een kop-romplengte hebben tussen 150 en 180 cm, een schouderhoogte tussen 90 en 110 cm en waarvan het gewicht tussen 55 en 80 kg schommelt.

Enkel het mannetje heeft een gewei. De ontwikkeling ervan is sterk afhankelijk van kalkarme of kalkrijke gebieden, het kan 70 tot 91 cm groot worden en tussen 4 en 15 kg wegen.

Als een mannetje zeven maanden oud is, beginnen de rozenstokken (dit zijn benige uitsteeksels van het voorhoofdsbeen) te ontwikkelen. Wanneer het dier een jaar oud is, zijn de rozenstokken volgroeid en begint hieruit de groei van het eerste gewei. Het eerste gewei van het jonge hert is meestal een spiesgewei (spitser), het tweede jaar wordt er een zijtak gevormd aan elke stang en noemt men dit een gaffelgewei, daarna wordt het gewei elk jaar groter en zwaarder met meer vertakkingen, ook wel enden genoemd. Een volgroeid gewei heeft meestal meer dan acht maar maximaal 13 enden. Bij voedselgebrek of andere problemen komt het voor dat een gewei in het volgende jaar niet groter is of dat het onregelmatig gevormd is. En bij mannetjes ouder dan 12 jaar wordt het gewei vaak weer kleiner. Het is echter een misvatting te denken dat je aan het aantal enden de leeftijd van het hert kan bepalen.

Elke jaar wordt het gewei afgeworpen. Bij oudere dieren gebeurt dat op het einde van de winter van februari tot half maart, bij jonge dieren gebeurt dit in april en soms zelfs nog in mei. Dit afwerpen is het resultaat van het oplossen van het been aan de wortel van het gewei. Een plotselinge ruk van de kop veroorzaakt dan het afvallen van een of beide stangen. Je kan dus wel eens herten waarnemen die met één stang rondlopen. Na het afwerpen begint onmiddellijk de groei van een

nieuw gewei. Het nieuw groeiende gewei is door een zachte witbehaarde huid omhuld, dit noemt men de bast. In juli is de groei van het nieuwe gewei voltooid en rond augustus stopt de doorbloeding van de bast waardoor deze afsterft. De bast komt los te zitten en begint te jeuken en de dieren gaan dan ook het gewei tegen bomen, takken en struiken "vegen" om deze basthuid kwijt te raken. Daarna is het gewei gevoelloos.

De natuurlijke biotoop van het Edelhert is het loof- en gemengd bos met open stukken. Men treft de herten dan ook meestal aan in het beekdalbos langs rivieren. Edelherten zijn planteneters met een voorkeur voor grassen, bladeren en kruiden maar ook knoppen van loofbomen en struiken worden erg gesmaakt in het voorjaar. In de herfst staan vooral eikels en beukenootjes op het menu, aangevuld met jonge struiken en boompjes in de winter. Ook cultuurgewassen worden niet geschuwd. Het eten van boomschors zou helpen bij de spijsvertering. Het Edelhert is net als een rund, een schaap, een ree en een geit een herkauwer. Dit betekent dat ze hun eten nadat het in de maag gedeeltelijk is verteerd nogmaals in de mond kauwen. Hierdoor kan het niet goed verteerbare cellulose dat zich in de celwanden van planten bevindt afgebroken worden en kan het dier meer energie uit zijn voedsel betrekken.

De land- en bosbouw hebben het oorspronkelijke leefgebied van het Edelhert in de loop der tijden fel gereduceerd en de dieren komen nu meestal voor in gebieden waar het voedselaanbod in de winter ontoereikend is, wat bijvoederen noodzakelijk maakt om de populatie te laten overleven.

Edelherten leven in roedels die buiten de bronsttijd enkel uit hinds met tot 2 jaar oude kalveren of uit herten bestaan. In de bronsttijd die van september tot half oktober loopt verlaten sommige herten de groep om zich naar de bronstplaatsen te

harem te verdedigen en ... nauwelijks eet. Na de bronsttijd verlaat het uitgeputte hert zijn harem en sluit zich opnieuw aan bij een groep mannetjes. De hinds onder leiding van een leidhinde en haar kalf gaan opnieuw hun eigen weg.

Bij de gedekte hinds stopt de ontwikkeling van de bevruchte eicellen in de winterperiode en de jongen worden pas geboren in mei of juni. Vlak voor de geboorte zal de hindde haar vorige kalf verstoten en zich van de roedel afzonderen om te werpen. De bevalling duurt slechts een tiental minuten, waarna het kalfje dat enkele minuten na de geboorte al kan lopen verstoppt wordt onder struiken of in het hoge gras en enkel wordt

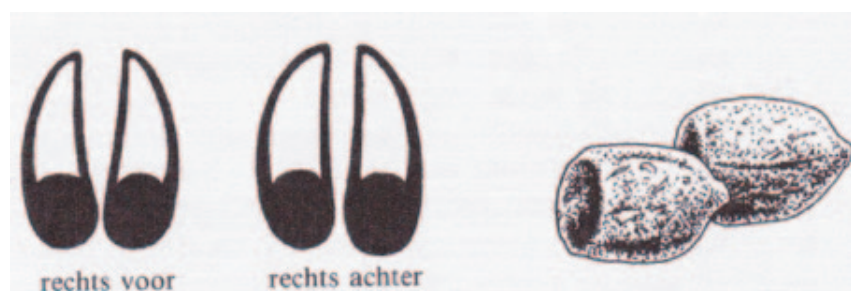
begeven waar ze andere mannetjes beconcurreren door indrukwekkend te burlen (= een soort loeien), hun territorium af te bakenen door het vegen van bomen, zich te wentelen in met urine besproeiende zoelbaden en imponeergedrag te vertonen. Dit leidt tot langdurige gevechten tussen het plaatshert en de rivalen met als doel de heerschappij over de hinds.

De hinds laten zich door dit alles nauwelijks imponeren. Het dominante mannetje zal jonge en niet dominante mannetjes uit zijn harem verdrijven. In de periode van de bronst kan een plaatshert tot 30% van zijn lichaamsgewicht verliezen omdat het grote inspanningen levert om alle hinds te dekken, zijn

opgezocht om het te zogen. Na 7 à 10 dagen zal het zijn moeder volgen. Meestal wordt slechts één jong ter wereld gebracht, hoewel er ook tweelingen geboren worden. Het kalfje zoogt 3-4 maanden en blijft bij de moeder tot de geboorte van het volgende kalf. Het jonge dier sluit zich dan aan bij de roedel van de moeder als het een hindde is, is het een hert dan verlaat het de roedel en zoekt het een hertengroep op. Herten zijn na een tot drie jaar geslachtsrijp, hinds na twee à drie jaar. Het sterftepercentage onder de kalveren kan tot 44% bedragen afhankelijk van het geboortegewicht, de populatiedichtheid, lage wintertemperaturen en hevige sneeuwval. De natuurlijke predatoren Wolf, Lynx en Steenarend komen in ons land niet voor.

Hoewel Edelherten zowel overdag als 's nachts actief zijn verschuilen ze zich overdag meestal in dichtere bossen. Bij valavond zoeken ze de open plekken op. De gemiddelde dag van een Edelhert bestaat uit 2 uur slapen, 5 uur rusten, 6 uur herkauwen, 4 uur persoonlijke verzorging en sociale contacten en de overige 7 uur worden besteed aan het zoeken naar voedsel en eten. Edelherten hebben een zeer goed gehoor en een goed ontwikkelde reukzin. Ze kunnen tot een afstand van wel 300m geuren ruiken. Omdat de ogen ver uit elkaar staan nemen ze ook de kleinste beweging van op grote afstand waar zonder hiervoor de kop te moeten bewegen. Edelherten kunnen minutenlang onbeweeglijk een onvertrouwd object gadeslaan. Bij onraad vlucht de

roedel naar de bescherming van het bos. Als je gaat wandelen kan je verschillende sporen van herten waarnemen. Zo vind je soms haren in legers, tegen de stam van schuurbomen en aan prikkeldraad. De haren zijn grijsbruin, dik en ongeveer 5,5 cm lang. Ze voelen stroef aan en breken makkelijk. Schuurbomen

kunnen tot op een hoogte van wel twee meter ontschorst zijn. Kijk in de buurt van de schuurbomen ook uit naar poelen en plassen die de herten gebruiken als modderbaden, deze noemt men zoelen. Als je veel geluk hebt kan je een afgeworpen gewei vinden, maar die worden gegeerd door knaagdieren en val-

len bijna niet op tussen de bladeren. Je kan ook uitwerpselen vinden. Deze zijn donkerbruin tot zwart 1,3 tot 1,8 cm in doorsnede en 1,5 tot 3 cm lang en vind je meestal op een hoopje. De keutels van het hert zijn eikelvormig, aan de ene zijde puntig met aan de andere zijde een holte, de keutels van een hinde zijn eerder capsulevormig. De hoefafdrukken of "prenten" van het mannetje zijn met een breedte van 6 tot 7 cm en een lengte van 8 tot 9 cm groter dan deze van de hinde die slechts 4 tot 5 cm breed en 6 tot 7 cm lang zijn.

In het wild levende Edelherten worden maximaal 15 jaar oud, in gevangenschap kunnen ze tot 20 jaar worden. Omdat het volwassen Edelhart hier geen natuurlijke vijanden meer heeft wordt de populatie onder controle gehouden door de jacht. In gans België start het jachtseizoen op roodwild op 1 oktober en eindigt het op 31 december, in Wallonië mag de solitaire jager (zonder hond of wilddrijver) echter al vanaf 21 september jagen.

Geraadpleegde werken

Grofwild in de lage landen - A.P. Lotichius - Uitgeverij Het Spectrum

Natuurgids voor bos en hei - Dr. J. Graf en M. Wehner - Zomer & Keuning Wageningen

Natuurgids in kleur Europese zoogdieren - Dr. J. Reichholf, G. Steinbach, Dr. H. Reichholf-Riehm - Bruna

Zoogdieren in Vlaanderen - Sven Verkern, Joachim De Maeseneer, Bob Vandendriessche, Goedele Verbeylen, Stijn Yskout - Natuurpunt Studie en JNM Zoogdierenwerkgroep

<http://www.zoogdierverseniging.nl/>

<http://www.hetedelhert.nl/>

<http://www.hunting.be/wild/grofwild/edelhert/>

<http://waarnemingen.be/soort/info/388>

<http://www.natuur-wereld.be/dieren/hertachtigen/edelhert>

<https://www.natuurpunt.be/pagina/edelhert>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Edelhert>

Slecht nieuws voor de salamanders: de poelen staan droog!

Rudi Leemans

Voor een wandeling in Groen Neerland heb je deze dagen geen laarzen nodig: de poelen staan droog.

Zelfs in de antitankgrachten is het water verdwenen! Dat hebben we nog nooit meegemaakt. Groen Neerland heeft normaal geen gebrek aan water.

Een doordacht netwerk van poelen, poeltjes en grachten zorgt er voor dat het opgevangen hemelwater zolang mogelijk in het gebied blijft. Daarenboven is er ook kwelwater.

De 'drooglegging' kan een gevolg zijn van het droge klimaat van de voorbije weken maar is waarschijnlijk ook veroorzaakt door de bouwwerken aan de Krijgslaan, waar men gedurende maanden het opgepompte water naar de Kleine Struisbeek heeft gekanaliseerd, tegen het advies van Natuurpunt in.

Oostelijke antitankgracht

Westelijke antitankgracht

Nu wordt de bebouwing van zone C voorbereid. Ook daar worden pompen ingezet. Natuurpunt heeft de bevoegde stadsdiensten gevraagd ditmaal rekening te houden met haar advies.

Een minimale vereiste is: slechts oppompen tegen het einde van de zomer en het opgepompte water na decanteren lozen in de westelijke antitankgracht, voor de afdamming.

Wordt opgevolgd.

De maanden september en oktober waren erg droog zodat het paddenstoelenseizoen wat later dan gewoonlijk op gang kwam. Daarna startte het toch nog goed want de Honingzwammen verschenen op vele plaatsen op het fort en ook op andere natuurgebieden en parken kwamen ze nadrukkelijk in beeld. De Houtknotszwam is een zeer onopvallend paddenstoeltje dat ook nu op plaatsen met veel humus massaal voorkwam. Dit is ook niet elk jaar zo !

Van gerichte vogeltrek is op het fort niet zoveel te merken, maar op 13 oktober cirkelden toch 4 Buizerden over het domein en dit was mooi te volgen vanop het open gedeelte.

Reeds een hele tijd is de Aalscholver hier een goed te observeren en te tellen soort. Op 27 oktober werden zelfs 15 ex. genoteerd. Deze zwarte vogels zitten dikwijls hoog in een bepaalde boom tegenover "het eilandje" of zwemmen op het vestingwater naast de Dasweg en eveneens in de buurt van de toegangsbrug aan ons lokaal. Een goede 20 jaar geleden zou men opgekeken hebben van deze aantallen !

Bij het vrijmaken van in- en uitvliegroutes voor vleermuizen rond "het eilandje" (middelste schietschans of caponnière) werd het schedeltje van een IJsvogel gevonden. Jammer genoeg ontbrak de ondersnavel want als die roodachtig is betreft het een wijfje. De bovensnavel is bij beide geslachten zwart en het mannetje heeft dus een volledig zwarte snavel. Zelden krijgt men deze kenmerken mooi in beeld !

Begin november werden reeds 4 Goudhaantjes geteld en op 14 november pleisterde een Houtsnip in het "wilde" gedeelte van het domein meer bepaald in de buurt van de groeiplaats van het Daslook.

Met de milde herfsttemperaturen is het niet zo verwonderlijk dat op 1 november nog een aantal honingbijen actief waren rond de 2 bijenkasten.

Een jaarlijks weerkerend fenomeen is het mooi geel verkleuren van de bladeren van de Noorse esdoorn ! De afgevalen bladeren vormen een opvallend geel tapijt rond de grote "moederboom" !

LYNX HD

8x30
10x30

DE NIEUWE KITE LYNX HD
DOOR NATUURPUNT VERKOZEN TOT
DE BESTE VERREKIJER VAN HET JAAR !
UITZONDERLIJKE LEDENKORTING!

Sights of Nature

Natuurpunt Optiekshop
Sights Of Nature
Pieter De Conincklaan 108
8200 Brugge
T 050 31 50 01
F 050 31 68 47
www.sightsofnature.be

In Brugge vindt u de enige speciaalzaak van de Benelux voor verrekijkers, telescopen en microscopen. Sights Of Nature is reeds 30 jaar een begrip in binnen-en buitenland.

U ontdekt er het volledige gamma van topmerken zoals Swarovski Optik, Kite Optics, ...

In de winkel staat men garant voor deskundig advies en de beste service. In het eigen atelier kan u terecht voor alle herstellingen van hedendaagse maar ook uw oude optische instrumenten.

Sights Of Nature is officieel partner van Natuurpunt en ook gekend als de Natuurpunt-Optiekshop. Leden genieten er niet enkel korting...

Via elke aankoop schenken zij ook een grote bijdrage aan de werking van Natuurpunt!

Speuren in de vijver

voor onze jonge lezers

Eva Suls

De bruine kikker (10cm) is veel minder gebonden aan de vijver dan de groene kikker. Hij gaat op wandel in parken, tuinen en velden en kan maar heel zachtjes kwaken.

De groene kikker (9-10cm) leeft graag in en bij het water. De mannetjes hebben twee kwaakblazen die opzwellen bij het kwaken. De blazen dienen om het geluid te versterken, anders zouden we de kikker niet van zo ver kunnen horen.

De gewone pad zit zowel in tuinen als in weiden, op akkers en zelfs in de stad of in het bos. De huid van de gewone pad is giftig, maar dat is natuurlijk geen reden om deze dieren te verjagen of te doden. Ze vernietigen heel wat ongedierte.

Een neefje van de kikker is de salamander. Net zoals kikkers en padden leven salamanders eerst in het water en later op het land. Maar salamanders zijn veel slanker dan kikkers, ze springen ook niet, maar kunnen des te beter lopen.

Na de winterslaap komen ze naar de poel of sloot waar ze hun eitjes leggen, salamanders houden niet van grote vijvers. Ze verkiezen moerassen of sloten met talrijke waterplanten. De mannetjes hebben nu hun mooiste kleuren en soms een kam op de rug. Hiermee staan ze te pronken om een wijfje te lokken. Wanneer ze een wijfje gevonden hebben, voeren ze een soort ingewikkelde rondedans uit. Nadien worden de eitjes bevrucht, de larfjes die uit de eitjes komen gelijken al een beetje op volwassen salamanders, omdat ze zo slank zijn kan men ze niet verwarren met kikkervisjes. Bovendien hebben ze iets wat kikkerlarven niet hebben. Aan de zijkanten van hun kop zijn de kieuwen heel goed zichtbaar, ze wapperen als haarborsteltjes door het water. Salamanderlarven eten allerlei kleine diertjes.

De kleine watersalamander komt algemeen voor in België, hij heeft grote vlekken en een geelachtige buik, maar het meest opvallende is de golvende kam van het mannetje.

De Alpenwatersalamander is beslist de mooiste van alle amfibieën, op de blauw getinte flanken komen veel vlekjes voor. In de lente draagt het mannetje een lange, lage kom met zwart gele tekening op zijn rug.

foto's: website Natuurpunt © Hugo Willocx

20ste editie ANKONA-ontmoetingsdag

Zaterdag 11 februari 2017

09.30 uur – 16.30 uur

UA Campus Groenenborger, Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen

De ANKONA-ontmoetingsdag, hét uitgelezen moment om collega-natuurliefebbers te ontmoeten en nieuwtjes uit te wisselen, zit dit jaar al aan zijn 20ste editie.

Deze studiedag of trefdag wordt samen georganiseerd met het departement Biologie van de Universiteit Antwerpen (UA).

Het thema van deze editie is 'Watergebonden natuur'. Dit thema is niet toevallig gekozen want heel wat waardevolle natuur in de provincie Antwerpen is niet alleen gelieerd met (de oevers van de) rivieren en waterlopen maar ook met poelen en vennen waaraan onze provincie rijk is. De meeste lezingen gaan dan ook daarover.

Een greep uit het aanbod:

- toelichting van de ecohydrologische studie in het Grote Netewoud (LIFE+);
- de Visbeek: van A tot ... Z uitgelegd;
- wat vrijwilligers en beheerders zeker moeten weten over invasieve watergebonden exoten; ...

Maar ook niet-water gerelateerde onderwerpen komen aan bod zoals bv.

- de das terug van weggeweest,
- de 'gezenderde' gladde slang,
- schapenbegrazing voor het verhogen van de biodiversiteit, ...

In de voormiddag kan je van de ene parallelle sessie zappen naar de andere en zo je menu zelf samenstellen.

Raadpleeg zeker het volledig programma op www.ankona.be (rubriek 'ontmoetingsdagen'). Deelname is gratis, maar vooraf inschrijven is verplicht en kan t.e.m. 4 februari 2017. Inschrijven doe je bij voorkeur digitaal via de ANKONA-website: www.ankona.be (rubriek 'ontmoetingsdagen')

Gedurende de dag kan je info- en boekenstands van diverse (natuur-)verenigingen bezoeken en zijn er ook de praktische workshops rond meewerken aan meetnetten (in de provincie Antwerpen).

Meer info:

ANKONA-secretariaat:

Desguinlei 100, 2018 Antwerpen

Koen Cuypers, tel. 03 240 59 88

e-mail: ankona@provincieantwerpen.be;

websites: www.ankona.be

<http://nl-nl.facebook.com/ankona.provant>

Schoenen met naam www.torfs.be

Schoenen TORFS heeft 1 baanwinkel in onze afdeling te Edegem op de Mechelsesteenweg (nr. 186). Als je de papieren draagtas aan de kassa weigert ten voordele van het milieu, dan stopt schoenen TORFS onmiddellijk 0,15 euro in een nestkast ter plaatse ten voordele van de natuur. De winkel van Edegem steunt hiermede het reservatenfonds. Bovendien krijg je als lid van Natuurpunt steeds 10 % onmiddellijke

korting aan de kassa bij de aankoop van een paar nieuwe schoenen. De enige voorwaarde is je lidkaart laten zien en een paar oude schoenen meebrengen. Ook de opbrengst van de oude schoenen gaat naar een goed doel, een aantal ontwikkelingsprojecten in Afrika.

**De Steenbeemden te Kessel/Emblem
11/09/2016 – 18 dlnm
Leiding: Rudy Van Cleuvenbergen
Gids: Walter Van Spaendonk
Verslag: Hilde Vangrunderbeek**

Met Walter en Rudy bezoeken we vandaag “de Steenbeemden” en ... wie konden we beter als gids treffen dan Walter Van Spaendonk. Hij was in de jaren 80 dé drijvende kracht achter de aankoop van de eerste 11 hectaren van dit waardevolle gebied door toen nog Wielewaal afdeling Lier. We verzamelen aan het Badhuis of Maison des Bains zoals op de gevel staat. Omwille van Open Monumentendag wordt het Badhuis vandaag in de kijker gezet; er is dus veel volk in de buurt! Aan de voet van de Netedijk geeft Walter een korte inleiding, een korte geschiedenis van het reservaat sinds de aankoop van de eerste percelen in 1985. Langs de oevers van de Kleine Nete lagen vroeger hooilanden die regelmatig bevoeid werden met rivierwater, deze bevoeiing zorgde voor een betere hooiopbrengst. Dit geraakte in de tweede helft van vorige eeuw in onbruik en de verbinding tussen de rivier en de hooilanden werd verbroken. Talrijke planten en dieren kregen het nadien erg moeilijk. Natuurpunt afdeling “de Wielewaal” probeert nu door aankoop en beheer de diversiteit van vroeger te herstellen. Ook heel wat vroegere visvijvers met aanpalende koterij werden opgeruimd om plaats te maken voor echte natuur. Het eerste deel van de wandeling gaan we op het jaagpad langs de Kleine Nete, in de berm staat heel wat Zwarte toorts. Even later nemen we links een padje naar beneden het gebied in. Gezien de tijd van het jaar zien we nog maar weinig planten in bloei, wel nog o.a. Zandteunisbloem, Knikkend tandzaad, Klein streepzaad, Dagkoekoeksbloem, Donkergroene Bastaardwederik, Moerasvergeetmenietje. Op een hoger en droger gelegen deel vinden we een partij Struikheide. Ook voor vogels is het een stille periode van het jaar, we horen de Grote bonte specht, zien de Blauwe reiger, de Wilde eend en een gemengd groepje mezen. Op een zandige open plaats zien we meerdere gaten van een solitaire bijensoort. We eindigen deze gevarieerde en mooie wandeling waar we begonnen zijn, aan het Badhuis. We vinden er uiteindelijk een plaatsje op het terras om nog wat te genieten van het schitterende weer, om onze dorst te lessen en nog wat na te praten. Het badhuis dat een tijdje gesloten was is nu overgenomen door een nieuwe uitbater. Voor de herope-

ning werd het grondig opgeknapt. Het Badhuis is door mensen van Lier en omstreken goed gekend, hier kwamen vroeger heel wat Lierenaars zwemmen. Walter, bedankt we hebben vandaag een mooi stukje natuur leren kennen dat heel zeker ook in de lente boeiend moet zijn dus ... kleine hint! Rudi bedankt voor de leiding en ... omdat je er in geslaagd bent een verslaggever te vinden!

**Vallei van de 3 beken
2/10/2016 - 10 dlnm
Leiding : Lucy De Nave
Gids : Nicole De Boussemaere
Verslag: Veerle De Saedeleer**

Bist 1 uur: het is een beetje druilerig en dat voorspelt misschien weinig volk voor deze landschapswandeling. Inderdaad vertrekken we maar met 7 richting Deurne, Diest. Ter plaatse vervoegen we nog enkele gegadigden en we starten de wandeling dan toch met 10. Nicole heeft een hele kaft met informatie over het gebied en meldt dat de Vallei van de 3 beken een ‘Vlaams’ reservaat is, beheerd door het ANB. Het reservaat is nog in uitbreiding en meer dan de helft van het gebied is nog in privé-handen. Het omvat de vallei van de Grote, de Middel- en de Kleine Beek en de aanliggende Diestiaanheuveld Busselberg, Hooilandse Berg, Molenberg, Kruisberg, Kenisberg en Ekelenberg. Het gebied heeft een hoge ecologische waarde. Zo broeden er meer dan 100 verschillende vogelsoorten, waarvan een 20-tal op de Rode Lijst van bedreigde en beschermde soorten. Tevens zijn er nog een groot aantal relicten aanwezig van zeldzame en bedreigde plan-

tengemeenschappen zoals voedselarme laagvenen, verlandingsmoerassen en trilvenen, heischrale graslanden, dottergraslanden, elzenbroekbossen, zure eikenbossen en droge en vochtige heide. Ook voor ongewervelde dieren als sprinkhanen en libellen, met respectievelijk 9 en 3 beschermde soorten, is het een zeer belangrijk natuurgebied. Het gebied maakt deel uit van Natura 2000 netwerk. We starten de wandeling en komen alvast Struikheide, Grove den en Zomereik tegen. We steken de grote beek die de grootste beek door het gebied is, over. Deze beek, ook winterbeek genaamd, is eigenlijk een ‘dode beek’. Tessenderlo Chemie loost er sinds jaar en dag Calciumchloride in. Meerdere 10-tallen dode bomen staan langs de soms overstroomde oevers, als stille getuigen van deze vervuiling. Zij maken de loop van de beek meer dan duidelijk in het gebied. De waterkwaliteit en structuurherstel van de Grote beek (naast de andere) is dan ook een aandachtspunt voor het beheer. Op mooie vlonderpaden lopen we verder het gebied in. Vroeger stonden hier chalets en waren er visvijvers uitgegraven. De eerste zijn afgebroken, de laatste gedeeltelijk terug gedempt. Opvallend is het groot aantal Bruine kikkertjes naast het pad en soms onder onze voeten. In de verte steekt een ree over, alleen de eerste van ons heeft het gezien, de anderen kunnen er enkel over praten/schrijven. Ondertussen komt af en toe de zon tevoorschijn. In het water van de vijvers en grachten groeit er Drijvend fonteinkruid, Waterviolier, Grote waterweegbree, Kikkerbeet en Sterrenkroos. Ook Smalle waterpest doet zijn naam eer aan natuurlijk. Wa-

termuur bloeit nog aan de randen, naast nog wat Egelboterbloempjes. Staat er nu ook Holpijp of is het toch Lidrus? Dichtbij roept een Kleine bonte specht. Niettegenstaande het vrij koud is, vliegt er toch ook nog een Houtpantserjuffer. Aan het water van één van de vroegere visvijvers vinden we in de modder de sporen van een ree. Nicole meldt nog dat er verschillende amfibieën in de vijvers zitten, de enige die er niet zit, is de Kamsalamander. Rond 17 uur zijn we, zoals voorzien, terug aan het startpunt van deze mooie landschapswandeling. Bedankt aan Nicole en ook alle deelnemers voor de eerste kennismaking met dit gebied. Tot volgend jaar in maart – mei voor de voorjaarsbloeiërs?

Paddenstoelenwandeling

in Schildehof

23/10/2016 - 19 dlnm

Gids: Lucy de Nave

Verslag: Tuur Wuyts

Het was een killig en ietwat nevelig weer voor deze themawandeling. Het Schildehof is in dit seizoen een geschikte omgeving om naar zwammen te zoeken! Wees ook maar zeker dat geen paddenstoel die langs het ons gevolgde wandelpad staat ontsnapt aan het speurend oog van 19 geïnteresseerden waaronder verschillende uitstekende mycologen! Twintig soorten noteerde ik maar een volledige opsomming bespaar ik U. Over deze soorten gaf Lucy met veel enthousiasme een uitvoerige uitleg, doorspekt met allerlei anekdoten en wetenswaardigheden. Hierbij laat ik enkele opvallende soorten de revue passeren:

- Porseleinzwam: een fraaie, haast breekbaar glanzend witte paddenstoel die voornamelijk op dode beuk voorkomt.
- Spechtinktzwam: een zeer herkenbare

soort in optimale toestand. Voor vele natuurliefhebbers alleen gekend van afbeeldingen, tenzij men in het juiste seizoen een wandeling in het Zoniënwoud maakt waar deze soort te vinden is. In de Doendoenstuin groeiend op houtsnippers en zo hier terecht gekomen.

- Blauwplaatstropharia: een forse cremekleurige plaatjeszwam. De plaatjes hebben een blauw-purperen kleur. Heel merkwaardig. Gevonden in de Bijentuin.

- Goudvliesbundelzwam: een opvallend mooi gekleurde zwam, bedekt met bruinige schubben.

- Zwavelzwam: in jonge toestand valt de zwavelgele kleur op van deze grote paddenstoel. Met het ouder worden verbleekt deze kleur tot vuil wit.

- Oorzwammetje: klein maar fijn! Een schelpvormig witte plaatjeszwam groeiend op dode twijgen.

- Kale inktzwam: een vrij grote vuil witte klokvormige zwam van voedselrijke plaatsen. Eetbaar maar niet in combinatie met alcoholische drank!

Op plantengebied werd even stilgestaan bij een aantal exemplaren van de zeer zeldzame Klimopbremraap (*Orobancha hederæ*). Weinigen zullen deze parasitaire plant al ooit al gezien hebben want zijn verspreidingsgebied is gelegen in het Maasdistrict.

François Van Uffelen, een natuurkenner uit Schilde die regelmatig dit park bezoekt, ontdekte deze groeiplaats.

Rond 17 u. werd een punt gezet achter deze interessante wandeling en ontving Lucy een welverdiend applaus!

Hertenbronstweekend.

Gidsen: Jorn Van Den Bogaert en Wim Roelant

Leiding: Walter Van Spaendonck

07/10/2016 - 15 dlnm

Vm: Remouchamps,

nm: Odeigne,

avond: Bevers

Verslag: André De Mul en Ilse Milloen

Rond 10.30 u verzamelen we in groepjes op de afspreekplaats "La Heid des Gattes" in Remouchamps. We vatten post op het bruggetje dat deint onder het enthousiasme. De Amblève staat laag en de keien bieden rustplaats aan Waterspreeuw en Grote gele kwik. Langs de kant vliegt IJsvogel onder het bruggetje door en verdwijnt dan in het niets. We beginnen met een wandeling langs het geitenpad. Dat leidt na een korte klim naar een desolaat plateau met enkele ruïnes en her en der opeengestapelde stenen. Van hieruit hebben we een mooi panorama over de wijde omgeving. Een Zwarte roodstaart doorbreekt de stilte. Even later krijgen we hem te zien hoog op een rots en nadien nog op een tak dichtbij. Op de terugweg doet een Braamsluiper zijn naam eer aan, want vooraleer Wim hem goed en wel gespot heeft is hij weer verdwenen. Na de middagbokes in de Auberge du Carrefour, doen we de Fagne de Pouhon. We overschouwen eerst het gebied vanuit de toren. Op een dode tak is mooi een Klaptekster te zien. De Fagne is redelijk drassig, dus zijn laarzen aangewezen. In een weide treffen we Roodborsttapuit op een grashalm. In de lijsterbessen doen Kramsvogels en Koperwieken zich te goed. Terug in meer open gebied trekt Rode wouw hoog in de lucht onze aandacht. Nadat we ons geïnstalleerd hebben in "Le Brâme du Cerf", gaan we herten kijken. Van op een platform van de plaatselijke Waterwerken speuren we met de telescoop, maar matig succes, 3 stuks. Op zoek naar een andere plaats in de omgeving van het kasteel: ook hier in de verte langs de bosrand slechts enkele herten. Inmiddels gaat alle aandacht naar de Wilde kat in de weide aan de overkant. Tijd voor het avondmaal in "La fermette d' Emilie". Bijna alles wat in de Oostkantons aan gedierte rondloopt en -vliegt, krijg je hier te zien, weliswaar in dode lijve: roofvogels, vos, marter, hert, everzwijn, ... Nadien neemt Jorn ons nog mee voor een avondwandeling. De Everzwijnen geven niet thuis, de Bevers misschien wel. Op weg daarheen verrassen we IJsvogel in zijn slaap, maar hij geeft geen kik. Met onze zaklampen zoe-

ken we ons een weg door het gras. Onze moeite wordt beloond. In het water knaagt een Bever schijnbaar onverstoorde aan een rietstengel. Jorn weet broer of zusje ook nog zitten. Met zijn infraroodkijker zoekt hij het bassin af. Ja, hij of zij moet hier zitten. Na een tiental minuten komt hij/zij tevoorschijn en zwemt geruisloos de aftocht. Op weg naar huis treffen we nog 2 Vossen langs de weg. Thuis gekomen zitten de herten in de wei achter toch wel te burlen, zeker! Jorn gunt ons een blik door zijn warmtecamera: enkele koeien, 2 Vossen, en daarachter een aantal bokken en hindes. Dat belooft voor 's anderendaags!

8/10/2016

**'s Morgen Edelherten,
vm veengebied Sacrawe
Verslag: Michel Verfaillie**

In alle vroegte en bijna voltallig zijn we vertrokken om naar het burlen van de herten te luisteren. 5 bokken, 12 hinden en 1 kalf vertoonden voor onze ogen hun schouwspel. Inclusief gevecht om de beste te zijn. Als extraatje nog een mannetje en vrouwtje Kruisbek gespot. Leuk toch. Na een deugdzaam ontbijt in ons verblijf bij Lisbeth en Jørn kwam een Notenkraaker overvliegen. Jørn zou ons de ganse dag gidsen. Eerst naar het veengebied Sacrawe. Vogelliefhebbers zagen er Zwarte roodstaart (mannetje en vrouwtje), Sperwer, Rode wouw, Veldleeuwerik en diverse lijsters. Goudhaantje en Kuifmees lieten zich horen. Voor plantenliefhebbers was er Wateraardbei, Adderwortel, Ronde zonedauw, Moeraswolfsklauw, Veenpluis, Liggend walstro, Kleine veenbes en diverse soorten russen. Na het bewonderen van een mooi stukje nieuwe natuur gecreëerd door de Bever was het tijd voor de lunch in Le Brâme du Cerf, ons logement.

08/10/2016,

**nm en avond: La Vallée des Castors
Verslag: Wim Roelant**

Na een erg gesmaakte lunch in ons verblijf,

vertrokken we zaterdagmiddag onder de leiding van Jorn te voet op pad. Hij wilde ons graag één van zijn stokpaardjes tonen, La Vallée des Castors. Na een korte wandeling langs een oude tankgracht uit de Tweede Wereldoorlog, kwamen we aan een riant mini paradijsje voor Bevers. Dankzij sponsoring konden Jorn en zijn compagnons hier een stukje land aankopen, waar een beverkoppel hun stek had gevonden. Zo werd hun territorium een beschermd reservaatje en konden deze unieke dieren hier ongestoord huishouden onder de flora. Hierdoor creëren ze het ideale habitat voor tal van planten en dieren. Door hun ijverig toedoen – vooral het aanleggen van meer stilstaand water en meer openheid in het bos – keerden sommige diersoorten plots terug of verschenen er zelfs voor het eerst. IJsvogel, Waterspreeuw, kikkers, salamanders, verschillende vissoorten en uiteraard een heel breed spectrum van flora als paardestaarten verschenen. Voor de IJsvogel was er zelfs een wand met twee kunstmatige nestholtes uitgegraven met behulp van een graafmachine (via Jorn, niet de bevers, uiteraard...). Jorn nam het voortouw in zijn spreekwoordelijke voortuin en wij volgden in een klein ploeter avontuur door het beverhabitat. Zo konden we de

effecten van al dat geknaag, takkengeleer en gegraaf dichtbij aanschouwen. We stonden zelfs aan de ingang van een oude burcht, waar nu volgens Jorn een Wasbeer was ingetrokken. Ook klauterden we over de restanten van een door een stortvloed doorbroken dam. Jorn toonde ons zijn hoogzit waar hij al eens nachten durfde toeven om zijn geliefkoosde dieren te observeren. Toen we terug min of meer droge grond onder onze voeten hadden, opperde Jorn plots doodleuk dat we dan nu een steile – om niet te zeggen quasi loodrechte – helling op moesten. Hij bleek het echt te menen, maar bracht ons uiteindelijk wel allen bij een dassenburcht, te herkennen aan de netheid en de manier waarop deze uitgegraven was. Daarna leidde Jorn ons naar een werfkeet aan de rand van het bos. Deze had hij omgebouwd tot observatiepost. Vlakbij stond een liksteen en lag er ook het karkas van een dode Das, dat vol maden zat. Voer voor aaseters als Raaf en zelfs Wild zwijn. Een aantal van ons bleef bij terugkeer naar het verblijf wat achter en kreeg daardoor nog mooi een Notenkraaker in de kijker. Een groep Kraanvogels hoog in de lucht, deed nog erg z'n best ons observatievermogen op grote afstand te tarten. Terug in het verblijf was het tijd voor een kom soep. Nadien trokken we terug op pad om herten te observeren.

Eerst probeerden we de Wilde kat van gisteren. Deze zat warempel opnieuw op post, zij het nu heel wat dichterbij. Ook zagen we drie Reeën, de eerste voor dit weekend. We keerden daarna terug naar de observatieplek nabij het verblijf. We zagen al snel enkele herten in de wei vlakbij de bosrand. In totaal bleken er 4 volwassen mannetjes, 4 volwassen vrouwtjes en 1 jong in het halfduister te staan. Het geburl van de bokken klonk nu heel duidelijk in de oren. Wederom sloop er hier ook een Wilde kat door het gras. Wie deze soort voor dit weekend nog niet gezien had, werd nu waarlijk verwend. Na deze mooie waarnemingen was het tijd om onze honger te stillen. Een laat avondmaal en dan weer op pad. Ditmaal

deden we een poging om Wilde zwijnen te spotten. Helaas gaven deze beestjes verstek. Blijkbaar bleek de verstoring door de jacht in deze tijd van het jaar de grote boosdoener. Terug in ons verblijf, bleek er nog een verrassing in petto te staan. Na enige tijd verscheen op de voedertafel – zeg maar voedertoren – voor het raam een Wasbeer, die zich niet liet storen in z'n maaltje door onze enthousiaste uitlatingen. Met deze mooie afsluiter op onze netvliezen gebrand, trokken we moe maar voldaan onze beddenbak in.

9/10/2016

vm: Baraque de Fraiture

Verslag: Marc Hofman

Wie vroeg uit zijn bed kon, ging om 8 uur weer op jacht naar groot wild. Bij de bekende herten-bronstplaats was er nu maar weinig volk. Helaas waren er deze keer slechts 3 hinds te zien, dus geen gebulder vandaag. We haastten ons snel naar de plek nabij het kasteel, waar we mooi in de ochtendzon de Wilde kat opnieuw konden bewonderen; de 4de keer op 3 dagen! Deze weide maakt duidelijk deel uit van het jachtterritorium van dit fraaie dier. Na het ontbijt trokken we naar de wereldberoemde skipiste aan de Baraque de Fraiture en tot onze verrassing was daar nog voldoende parkeerplaats beschikbaar. De wandeling werd voorafgegaan door een hevige discussie over het aantal kilometers dat we deze voormiddag voor de boeg hadden: 4 km of 6,3 km? Voor onze voeten toch een wezenlijk verschil. Al snel werd een nieuw zoogdier toegevoegd aan onze waarnemingenlijst: een Rode eekhoorn; weliswaar een erg donker exemplaar. Het werd een heerlijke Indian Summer-wandeling: zon, blauwe lucht, nauwelijks wind en de eerste herfstkleuren. Bij een mooi vergezicht over de vallei werd er met de telescopen een Klapekster gespot op ongeveer 700 meter afstand! De weg bleef maar dalen tot in het rustige dorpje Fraiture – ja, dat bestaat écht. Vanuit het dorp konden we de waarneming van de Klapekster bevestigen; de vogel liet zich nu van wat dichterbij zien. Regelmatig zagen we een familie Zwarte roodstaarten, met vooral de mannetjes mooi in hun vers verenkleed. Terwijl we aan het stijgen begonnen, vloog een vrouwtje Sperwer laag over. Even moesten we terugkeren op onze stappen, om in het bos een gemiste afslag naar links te nemen. Bij de terugkeer op de immense parking van de skipiste vonden we nog een hele plek Rond wintergoen, mooi in bloei. Na de rit naar ons verblijf was het weer genieten van broodjes en volle kommen lekkere sla-mix.

9/10/2016

nm: Landschapswandeling aan de Bellemeuse.

Verslag: Walter Van Spaendonk

Na een weekend met lange dagen, heb ik “de eer en het genoegen” om de afsluitende wandeling te mogen verslagen. Bellemeuse is een riviertje en ook een dorp dat deel uitmaakt van Bérismenil in het noorden van de provincie Luxemburg. Het ligt op een vijftal kilometer van het epicentrum van ons hertenbronstweekend, namelijk onze tijdelijke woonst Le Brâme du Cerf. Tegen de verwachtingen in van de expert, vonden we een zoveelste actieve beverdam. Alle beken en riviertjes in de streek hebben wel ergens een dam en dikwijls ook een burcht. Hier zagen we geen burcht, mogelijk zat die ondergronds in de helling van de vallei. Van de vogels viel vooral op, al heel het weekend, de alomtegenwoordige Tjiftjaffen en ook veel Zwarte roodstaarten. Verder hier en daar een Kuifmees en een Goudhaan, en eindelijk ook nog eens een Matkop. Enkele meldenswaardige planten: Kruisbladwalstro, Egelboterbloem, Dubbelloof, Kranssalomonszegel. De Wollige munt, een kruising tussen Witte munt en Hertsmunt, werd na de voorbereidende wandeling twee weken vroeger, via waarnemingen.be op naam gebracht. Het was een lichte gezellige wandeling, juist gepast om tijdig naar ons stamcafé te trekken aan de rotonde van Baraque de Fraiture. Eerst moesten we nog even de bagage ophalen in de vakantiewoning. In Auberge du Carrefour kregen we een tafel en 15 stoelen in een wat te kleine ruimte, maar dat kon de pret niet drukken. Ik denk dat ik in naam van de organisatie, Wim, Jorn en uw dienaar, alle deelnemers mag danken voor dit uitstekend weekend. De sfeer was altijd goed, de bereidwilligheid prima, de waarnemingen excellent. Wie eraan denkt om eens in groep of in familieverband die kant uit te gaan, kijkt best eerst eens op de websites van Jorn, uitbater en onze gids van de zaterdag.

<http://www.lebrameducarf.be/http://www.natuurgidsardennen.be>

Bunkers en loopgraven in het Mastenbos te Kapellen

30/10/2016

Gids: David Wouters

Leiding: Stanislas Marichal

Verslag: Martine Herygers

Vanmiddag doen we eens iets anders. We worden op sleeptouw genomen voor een “bunker- en loopgravenwandeling”. Een unicum in Europa, als we de “boekjes” mogen geloven. We zijn benieuwd. Het weer

is alvast prachtig. Zonnestrallen strelen de goudgele bladeren van het bijna 100-jarig statig beukenbos. Hier en daar verstopt in het gras, rood-paarse bladeren aan piepkleine opschietende, ik vermoed, Amerikaanse eik.

De bunkers, verspreid in het beukenbos wachten ons uitdagend op. We kunnen ze duidelijk zien, we kunnen ze bijna aanraken. We moeten nog even wachten, we zijn te vroeg aangekomen. Dan leidt onze enthousiaste gids ons doorheen het bos, langsheen open en gesloten, goed zichtbare en verscholen bunkers, doorheen een 100-jarig merkwaardig goed bewaard smal loopgravenpad en ten slotte over een breed knuppelpad. We wanen ons even Pinhelm-officieren op “Stellungbesuch”.

We wandelen in een prachtig landschap waar open plekken en beboste delen elkaar afwisselen. Waar onnatuurlijke hoge en diepe “hulten en bulten” met elkaar verstoppertje lijken te spelen, opgevrolijkt door het lichtspel van warme zonnestrallen en kille schaduwtinten. Verleidelijke paddenstoelen ontgaan niet aan het waakzaam oog van de naturalist, die dan even wegmijmert om al even snel terug bij het verhaal van de gids aan te sluiten. Ondertussen passeren de Marne, de IJzer, de Nordabschnit, de loopgraven en de bunkertypes: commandobunker, machinegeweerbunker speciaal ontworpen voor de Maxim MG08, een moorddadig efficiënte verfkwest van de duivel. Vleermuizenbunkers, kanonbunkers, troepenbunker ze passeren allemaal de revue. Kortom we vernemen alles over het: Hoe, Wat, Waarom en de geschiedenis van dit domein. Alles wordt piekfijn uitgelegd en verduidelijkt aan de hand van mooie prenten en overzichtelijke schema's. Natuurlijk bezochten we in het voorbijgaan nieuwsgierig enkele bunkers.

Na een dikke 2 uren zijn we terug aan het startpunt. Met een beetje tegenzin keren we huiswaarts. Voor dit seizoen is het ondertussen te laat geworden om nog de overkant van de drukke baan te bezoeken. Een veel groter stuk Mastenbos met aangrenzend antitankkanaal lonkt. Maar dat, dat is voor een andere keer...

Herfstwandeling in het Zoniënwood

6/11/2016 - 17 dlnm

Leiding: Rudy Van Cleuvenbergen

Verslag: Tuur Wuyts

Foto: André De Locht

Het was een goed idee om het Zoniënwood te programmeren voor onze afdeling, zeker in dit seizoen. De beuken kleuren dan met warme schitterende herfstkleuren!

Het vertrekpunt was het plein voor het Rood Klooster te Oudergem. Dit voormalige Augustijnerklooster werd gesticht in 1368 en er leefde o.a. de kunstschilder Hugo Van der Goes, zoals vermeld op een gedenksteen in een van de muren. Aan de overzijde van het plein staat ook de voormalige woning van de prior en iets verder een charmante, fotogenieke oude molenaarswoning.

Dan beginnen uitgestrekte vijvers. De blikvangers waren hier een compacte groep duikende Aalscholvers en 3 mannetjes Krooneend.

We trokken het heuvelachtige bos in met zijn majestueuze beuken. Het domein is ook doorsneden met die geulen, overblijfselen van de ijstijd. Hoewel het vrij somber weer was waren er toch heel wat wandelaars, al dan niet met kinderen en honden. Joggers en mountainbikers komen hier ook aan hun trekken. Toch een goede raad. Als het even kan kom dan liever op een doordeweekse werkdag.

Heel wat aandacht ging er natuurlijk naar paddenstoelen en omdat Lucy en Ronny

erbij waren konden de determineerboeken opgeborgen blijven.

In een moerassig deel van het bos was de Reuzenpaardenstaart aspect bepalend.

Moe maar tevreden verzamelden we terug op

het kloosterplein om met een applaus Rudy te bedanken voor de prima voorbereiding en leiding van deze uitstap. Nog even werd een groepsfoto genomen door André en dan in een rustig tempo huiswaarts.

Ontdek het ruime aanbod vogelvoer, voederhuisjes en nestkasten in de Natuurpunt Winkel.

Elke aankoop draagt bij tot meer natuur in Vlaanderen.

Bestel online: www.natuurpunt.be/winkel

Mail: winkel@natuurpunt.be Correspondentieadres: Natuurpunt Winkel • Ulbedrijfsstraat 80/7 • 2000 Diksmuide (Antwerpen) Telefoon: 03 - 48188 • 40 Yvonne, Pieterbroek.com

p. 31 foto boven: *Visdieffe* © Kathy De Lange, brons in fotowedstrijd ARDEA- foto onder: *Bundelmycena*

p. 32 boven: *Spreeuwenvlucht* © Rudy Vansevenant - onder: *Papegaaiduikers* © Rene Heylen, zilver in fotowedstrijd ARDEA

Lidmaatschap Natuurpunt: 27 euro per jaar te storten op rekening van Natuurpunt vzw (BE17 2300 0442 3321 BIC: GEBABEBB) met vermelding: lidmaatschap, Afd. Zuidrand Antwerpen, naam en adres. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen ontvangt u het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift rAntGroen.

Adreswijziging: elke adreswijziging moet rechtstreeks gemeld worden aan Natuurpunt vzw, Coxielaan 11 - 2800 Mechelen (e-mail: Vera.Baetens@natuurpunt.be) met de volgende gegevens: lidnummer, naam, oud en nieuw adres en lid "afdeling Zuidrand Antwerpen."

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 8 euro op onze rekening met vermelding van uw naam en adres.

kalender * inschrijven noodzakelijk

2 januari: nieuwjaarswandeling op fort 7

8 januari: Jenevertocht

*14/15 januari: INBO waterwildtelling

14 januari: monumentenwandeling Fort 7

15 januari: Hobokense polder

*21 januari: Belgische vogeldag

21 januari: winteravond Canada

*22 januari: Waterpiepertelling

*28 januari: vleermuizentelling op fort 7

*29 januari: bustocht Zeeland

*11 februari: Ankona

*18februari: LAV - kaas & wijnavond

*18/19 februari: INBO waterwildtelling

19 februari: monumentenwandeling Fort 7

*25 februari: Halsbandparkiet-telling

25 februari: winteravond: geschiedenis v/d forten

2 maart: avond rond amfibieën in onze regio

5 maart: Domein Hofstade

*10 maart: info-avond Middelste bonte specht

11 maart: mossen op Fort 5

*11/12 maart: INBO waterwildtelling

19 maart: monumentenwandeling Fort 7

*25 maart: monitoring Middelste bonte specht

26 maart: lentewandeling op Fort 7

* 2april: LIFE+ netegebied

*8 april: monitoring Middelste bonte specht

*15 april: reigertelling Schoonselhof

*16 april: broedvogelinventarisatie

17 april: opening Uilenbos ?

22 april: monumentenwandeling

23 april: Vlaamse Ardennen

*29 april: broedvogelinventarisatie

30 april: Averbode bos & heide

*1 mei: Zwin

Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen ontvangen we graag ten laatste op 15 februari.

